

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

=====

અમદાવાદ ખાતે ગુજરાત ઉચ્ચ ન્યાયાલયમાં

આર/વિશેષ નાગરિક અરજી નંબર ૧૬૨૫૫/૨૦૦૫

મંજૂરી અને સહી માટે:

માનનીય ન્યાયમૂર્તિ સુશ્રી સોનિયા ગોકાની

અને

માનનીય ન્યાયમૂર્તિ સુશ્રી સંગીતા કે. વિશેન

=====

૧	શું સ્થાનિક અખબારોના પત્રકારોને ચુકાદો જોવાની મંજૂરી આપવામાં આવી શકે છે?	હા.
૨	પત્રકાર રીફર કરવામાં આવે કે નહીં?	હા.
૩	શું માનનીય ન્યાયમૂર્તિઓ ચુકાદાની વાજબી નકલ જોવા માંગે છે?	ના.

૪	શું આ કેસમાં ભારતના બંધારણના અર્થઘટન અથવા તે હેઠળ કરવામાં આવેલા કોઈપણ આદેશ અંગે કાયદાના નોંધપાત્ર પ્રશ્નનો સમાવેશ થાય છે?	ના.
---	---	-----

=====

દિલીપકુમાર એમ. રાઠોડ

વિરુદ્ધ

ભારતનું સંઘ અને ૨ અન્ય (ઓ)

=====

ઉપસ્થિતિ:

અરજદાર (ઓ) નંબર ૧ તરફે શ્રી કે. કે. શાહ (૭૬૭)

અરજદાર (ઓ) નંબર ૧ તરફે શ્રી વાય. એસ. રાજપૂત (૧૩૮૩)

પ્રતિવાદી (ઓ) નંબર ૧,૨,૩ તરફે શ્રી નિરાલ આર. મેહતા (૩૦૦૧)

=====

કોરમ: માનનીય ન્યાયમૂર્તિ સુશ્રી સોનિયા ગોડાની

અને

માનનીય ન્યાયમૂર્તિ સુશ્રી સંગીતા કે. વિશેન

તારીખ: ૦૮/૧૦/૨૦૨૧

મૌખિક ચુકાદો

(દ્વારા: માનનીય ન્યાયમૂર્તિ સુશ્રી સોનિયા ગોકાની)

૧ અરજદાર કેન્દ્ર ઔદ્યોગિક સુરક્ષા દળના વિભાગમાં હેડ કોન્સ્ટેબલ/ડ્રાઈવર તરીકે કામ કરતી વખતે ૧૦/૦૭/૨૦૦૧ પર આરોપપત્ર દાખલ કરવામાં આવ્યું હતું, જે કમાન્ડન્ટ, સી.આઈ.એસ.એફ. યુનિટ, એન.એફ.સી., હૈદરાબાદ દ્વારા જારી કરવામાં આવ્યું હતું.

૨ વર્તમાન અરજી તરફ દોરી જતી સંક્ષિપ્ત હકીકતો નીચે મુજબ છે:

૨.૧ ગેરવર્તણૂકના આરોપનું નિવેદન દર્શાવે છે કે અરજદારની ભૂમિકા ડ્રાઈવરની હતી અને ફરજ બજાવતી વખતે તેના તાત્કાલિક અધિકારી, ઇન્સ્પેક્ટર, શ્રી રાજીવ ત્રિવેદીએ તેને લેબર કોલોનીમાં જીપ લેવાનો નિર્દેશ આપ્યો હતો અને તેણે ઇન્સ્પેક્ટર, શ્રી રાજીવ ત્રિવેદી સાથે લેબર કોલોનીની મુલાકાત લીધી હતી, શ્રી કાશીનાથનની ઝૂંપડીમાંથી ચાર સંખ્યામાં દારૂની બોટલો અને દસ સંખ્યામાં દારૂના પાઉચ એકત્રિત કર્યા હતા અને ઝૂંપડીના માલિક શ્રી કાશીનાથન પાસેથી ગેરકાયદેસર વળતર તરીકે રૂ. ૧૫૦/- પણ એકત્રિત કર્યા હતા.

૨.૨ આરોપપત્ર પ્રાપ્ત થયા પછી અરજદારે હિન્દી સંસ્કરણ માટે વિનંતી કરી હતી કારણ કે તે લાયકાત ન હોવાને કારણે અંગ્રેજી સાથે પરિચિત ન હતો.તેમની વિનંતી ૧૭/૦૮/૨૦૦૧ તારીખના સંદેશાવ્યવહાર દ્વારા નકારી કાઢવામાં આવી હતી.

૨.૩ ૨૮/૦૮/૨૦૦૧ પર તપાસ અધિકારીની નિમણૂક કરવામાં આવી હતી, જે શ્રી એન. જે. મધુસૂદન, ડેપ્યુટી કમાન્ડન્ટ, સી.આઈ.એસ.એફ. હતા.

૨.૪ ૧૭/૧૦/૨૦૦૧ પર, અરજદારને પ્રતિવાદી તરફથી ૪૮ કલાકની અંદર તપાસ નક્કી કરવા માટે પત્ર મળ્યો અને ત્યારબાદ ૦૧/૦૧/૨૦૦૨ પર, અરજદારને ૦૭/૦૧/૨૦૦૨ પર તપાસ નક્કી કરવા માટે બીજી તપાસ નોટિસ મળી અને ફરીથી ૨૮/૦૧/૨૦૦૨ પર તપાસ નક્કી કરવા માટે નોટિસ મોકલવામાં આવી હતી.ત્યારબાદ, ૨૭/૦૨/૨૦૦૨ પર તપાસ નક્કી કરવા માટે ૧૪/૦૨/૨૦૦૨ પર નોટિસ આપવામાં આવી હતી અને ૦૮/૦૩/૨૦૦૨ પર તપાસ નક્કી કરવા માટે ૨૮/૦૨/૨૦૦૨ નોટિસ જારી કરવામાં આવી હતી.

૨.૫ વધુમાં એવું માનવામાં આવે છે કે ૧૮/૦૩/૨૦૦૨ પર, અરજદારને ૨૧/૦૩/૨૦૦૨ દ્વારા તેમનું બચાવ નિવેદન આપવાનો નિર્દેશ આપવામાં આવ્યો હતો.પ્રાથમિક તપાસ દરમિયાન તેણે પોતાની સામે લગાવવામાં આવેલા આરોપો સ્વીકાર્યા ન હતા.આ તપાસ નિયમો, વ્યવહાર અને પ્રક્રિયા અનુસાર હાથ ધરવામાં આવી ન હતી કારણ કે તે પ્રાદેશિક ભાષા જાણતો ન હતો, દસ્તાવેજોને વધુ ખાસ કરીને મુખ્ય સાક્ષી શ્રી કાશીનાથનનાં નિવેદનની ચાટી આપવામાં આવી હતી, જેનું ભાષાંતર ઇન્સ્પેક્ટર દ્વારા કરવામાં આવ્યું હતું, જે અંગ્રેજીમાં પણ હતું.તેઓ ગુજરાતના હતા અને આંધ્રપ્રદેશમાં તૈનાત હતા.તેઓ બચાવ પક્ષના વકીલને મેળવી શક્યા નહીં, જે હિન્દી સમજી શકે અને બચાવ પક્ષના વકીલને જોડવાની તેમની ઇચ્છા હોવા છતાં, તેઓ મેળવી શક્યા નહીં અને કાર્યાલયે આખરે તેમને કહ્યું કે તેઓ તપાસને અંતિમ સ્વરૂપ આપશે અને તેમને કંઈ થશે નહીં.જેથી તેમણે તપાસ હાથ ધરી હતી.

૨.૬ અરજદાર દ્વારા એવું પણ કહેવામાં આવ્યું છે કે ફરિયાદી પક્ષના સાક્ષીઓની તપાસ કરતી વખતે, તપાસ અધિકારીએ ફરિયાદી પક્ષના સાક્ષીઓને તેમના અગાઉના નિવેદન વિશે અને

તેઓ તેની પુષ્ટિ કરી રહ્યા છે કે નહીં તે વિશે કંઈ જણાવવા માટે બોલાવ્યા નથી.

૨.૭ વધુમાં અરજદારનું કહેવું છે કે રજૂઆત અધિકારીની નિમણૂક કરવામાં આવી ન હતી.તપાસ અધિકારીએ તાત્કાલિક કેસમાં ત્રિપલ ભૂમિકા ભજવી હતી અને તેના અધિકારક્ષેત્રને વટાવી દીધું છે.તપાસ અધિકારીએ ફરિયાદી પક્ષના સાક્ષીઓને બોલાવ્યા વિના અને નિવેદનો નોંધવામાં આવ્યા છે કે કેમ તેની પુષ્ટિ કર્યા વિના, જે આરોપપત્ર ઘડવા માટેનો આધાર છે, તેણે ફરિયાદી પક્ષના સાક્ષીઓનું નિવેદન લીધું અને તેણે ગુનેગારને કોસ-એક્ઝામિનેશનની તક આપ્યા વિના ફરિયાદી પક્ષના સાક્ષીઓની કોસ-એક્ઝામિનેશન કરી.અરજદાર હિન્દી જાણતો હતો અને તપાસ અધિકારી અને ફરિયાદી પક્ષના સાક્ષીઓ આંધ્રપ્રદેશની પ્રાદેશિક ભાષા અંગ્રેજી અને તેલુગુ જાણતા હતા.તપાસ અધિકારીએ પણ અરજદારને પોતાના વિશ્વાસમાં લીધો હતો અને જણાવ્યું હતું કે તેઓ તેમના કેસની પણ સંભાળ લેશે અને તેમણે ફરિયાદી પક્ષના સાક્ષીઓની પૂછપરછ કરી હતી અને ત્યારબાદ તેમણે ફરી એકવાર ફરિયાદી પક્ષના સાક્ષીઓની તપાસ કરી હતી.આમ સમગ્ર તપાસ માત્ર આંખ આડા કાન કરવા જેવી હતી.આવી તપાસના આધારે તપાસ અધિકારીએ અહેવાલ તૈયાર

કચો હતો અને તે ૦૯/૦૪/૨૦૦૨ પર મેમોરેન્ડમ સાથે રજૂ કરવામાં આવ્યો હતો.

૨.૮ અરજદારે હિન્દીમાં દસ્તાવેજો આપવા માટે ૦૪/૦૧/૨૦૦૨ પર અરજી કરી હતી.અરજદારે ૦૩/૦૫/૨૦૦૨ પર હિન્દીમાં પણ પોતાનો જવાબ આપ્યો હતો.પ્રતિવાદી નંબર ૩ દ્વારા ૨૭/૦૫/૨૦૦૨ પર લાદવામાં આવેલો દંડ સેવામાંથી દૂર કરવાનો હતો.

૨.૯ વિભાગીય અપીલને ૧૦/૦૭/૨૦૦૨ પર પસંદ કરવામાં આવી હતી, અપીલ સત્તામંડળે કથિત રીતે કોઈપણ વિચારણા વિના અને કુદરતી ન્યાય અને ન્યાયી રમતના સિદ્ધાંતોનું પાલન કર્યા વિના અપીલને નકારી કાઢી હતી.

૨.૧૦ અરજદાર ૦૪/૦૨/૨૦૦૩ પર પુનરાવર્તન અરજીને પસંદ કરવાથી નારાજ હોવાથી, તેને પણ ૨૦/૦૬/૨૦૦૩ પર પુનરાવર્તન સત્તામંડળ દ્વારા નકારી કાઢવામાં આવી છે.વિવિધ આધારોએ તપાસ પર સવાલ ઉઠાવ્યા છે, ખાસ કરીને એવો આક્ષેપ કરીને કે સમગ્ર તપાસ એકતરફી, પૂર્વનિર્ધારિત અને કુદરતી ન્યાય અને નિષ્પક્ષ રમતનું પાલન કર્યા વિના હતી.

૩ તદનુસાર, અરજદારે નીચેની રાહત માંગી છે:

"૧૦...

(અ) આ માનનીય અદાલત અનુલગ્નક- "સી" પર શિસ્ત અધિકારી દ્વારા પસાર કરાયેલ વિવાદિત આદેશ, અનુલગ્નક- "ઈ" પર અપીલ અધિકારી દ્વારા પસાર કરાયેલ આદેશ અને અનુલગ્નક- "જી" પર પુનરીક્ષણ અધિકારી દ્વારા પસાર કરાયેલ આદેશને રદ કરીને અને રદ કરીને જારી કરાયેલ રિટ અથવા મેન્ડમસ અથવા અન્ય કોઈ યોગ્ય રિટ, આદેશ અથવા નિર્દેશ જારી કરી શકે છે અને કુદરતી ન્યાય અને નિષ્પક્ષતાના સિદ્ધાંતની વિરુદ્ધ, તેને ગેરકાયદેસર ગણતી સમગ્ર તપાસને દૂષિત કરવા અને પ્રતિવાદીઓને નિર્દેશ આપી શકે છે. અરજદારને ન્યાયના હિતમાં પરિણામી લાભો સાથે સેવાની સાતત્યતા સાથે પુનઃસ્થાપિત કરો.

(બી) આ અરજીનો સ્વીકાર, સુનાવણી અને અંતિમ નિકાલ બાકી છે, પ્રતિવાદીઓને અરજદાર અને શ્રી રાજીવ ત્રિવેદીની શિસ્તની કાર્યવાહી રજૂ કરવા માટે કહેવામાં આવે.

(સી) આ માનનીય અદાલત ન્યાયના હિતમાં યોગ્ય, ન્યાયી અને યોગ્ય માનવામાં આવે તેવા અન્ય અને વધુ આદેશ/ઓ પસાર કરવા માટે ખુશ થઈ શકે છે.

૪ સી.આઈ.એસ.એફ. યુનિટ, એન.એફ.સી., હૈદરાબાદના નિવાસી કમાન્ડન્ટ દ્વારા સોગંદનામું દાખલ કરવામાં આવ્યું છે.તેમણે અરજદાર દ્વારા ઉઠાવવામાં આવેલી તમામ દલીલોને નકારી કાઢી છે.તેમના જણાવ્યા અનુસાર, સી.આઈ.એસ.એફ. એકમ, એન.પી.સી., કૈંગા ખાતે સેવા આપતી વખતે, અરજદારને સી.આઈ.એસ.એફ. નિયમો, ૧૯૬૯ (હવે સી.આઈ.એસ.એફ. નિયમો, ૨૦૦૧ ના સુધારેલા નિયમ ૩૬ અને સુધારા નિયમ, ૨૦૦૩) ના નિયમ ૩૪ હેઠળ ચાર્જ મેમોરેન્ડમ દ્વારા કાર્યવાહી કરવામાં આવી હતી.ચાર્જનો લેખ નીચે મુજબ હતો:

ચાર્જનો લેખ:

"સી.આઈ.એસ.એફ. યુનિટ, એન.પી.સી., કૈંગાના તે નંબર ૯૫૩૨૦૦૦૭૦ એચસી/ડીવીઆર ડી કે રાઠોડે સી.આઈ.એસ.એફ. યુનિટ, એન.પી.સી. કૈંગાના ઇન્સ્પેક્ટર/એક્ઝ રાજુવ ત્રિવેદી સાથે જીપ નંબર

સી.ટી.ઈ. ૩૪૧૧માં ફરજ બજાવતી વખતે સી.આઈ.એસ.એફ. જીપ દ્વારા અનધિકૃત રીતે લગભગ ૧૫૦૦ વાગ્યે લેબર કોલોનીમાં એક ઝૂંપડીની મુલાકાત લીધી હતી.તેણે ઈનપ/એક્સ રાજીવ ત્રિવેદી સાથે મળીને ઝૂંપડીમાંથી ચાર ચતુર્થાંશ બોટલ અને દસ પાઉચ (દરેક ૧૦૦ મિલી) દારૂ એકત્રિત કર્યો અને આ ઝૂંપડીના માલિક શ્રી કાશીનાથન પાસેથી ગેરકાયદેસર વળતર તરીકે રૂ. ૧૫૦/- પણ એકત્રિત કર્યા.વધુમાં એચ. સી./ડી. વી. આર. ડી. કે. રાઠોડ ઈન્સ્પેક્ટર/એક્સ રાજીવ ત્રિવેદી સાથે મુખ્ય દ્વાર પર પહોંચ્યા અને એચ. સી./ડી. વી. આર. ડી. કે. રાઠોડ તેમના ઉપરી અધિકારીઓને આ ઘટનાની જાણ કરવામાં નિષ્ફળ ગયા અને તથ્યોને દબાવી દીધા.નંબર ૯૫૩૨૦૦૦૭૦ એચસી/ડીવીઆર ડી. કે. રાઠોડ તરફથી ઉપરોક્ત કૃત્ય ધોર અનુશાસનહીનતા, ગેરવર્તણૂક અને ભ્રષ્ટ પ્રથા સમાન છે, જે સંઘના સશસ્ત્ર દળના સભ્યને તદ્દન અયોગ્ય છે.એટલે ચાર્જ " .

૪.૧ અરજદારે ૧૦/૦૭/૨૦૦૧ તારીખનો ચાર્જ મેમોરેન્ડમ પ્રાપ્ત કર્યા પછી, ૨૦/૦૭/૨૦૦૧ પર અરજી

રજૂ કરીને હિન્દી ભાષામાં ચાર્જ મેમોરેન્ડમ પ્રદાન કરવાની વિનંતી કરી હતી.આવી વિનંતીને આ આધાર પર સ્વીકારવામાં આવી ન હતી કે સામાન્ય રીતે હિન્દી બોલતા વિસ્તારમાં સ્થિત કાર્યાલયમાં કામ કરતા ગ્રુપ સી કર્મચારીઓમાં, જો તેઓ હિન્દીમાં કાર્યવાહી હાથ ધરવા માંગતા હોય.અનુવાદ સુવિધાઓની અનુપલબ્ધતા અથવા હિન્દીના કાર્યકારી જ્ઞાનના અભાવને કારણે, તપાસ અધિકારી અથવા શિસ્ત અધિકારી આવી વિનંતી સ્વીકારી શક્યા ન હતા.આ અન્યથા ભારત સરકાર દ્વારા હિન્દીના ઉપયોગની સૂચનાઓ સાથે સુસંગત હતું.

૪.૨ પ્રતિવાદીના જણાવ્યા અનુસાર, વહીવટીતંત્ર ચાર્જ મેમોરેન્ડમનો હિન્દીમાં અનુવાદ કરવા માટે પૂરતા પ્રમાણમાં સજ્જ નહોતું અને તે મુજબ, ૧૭/૦૮/૨૦૦૧ પર વિનંતી નામંજૂર કરવામાં આવી હતી.

૪.૩ પ્રતિવાદીના જણાવ્યા અનુસાર, શિસ્ત સત્તામંડળે સહાયક કમાન્ડન્ટ શ્રી એ. ડી. અરંદેવ, સી. આઈ. એફ. એસ. એકમ દ્વારા અરજદારને હિન્દી ભાષામાં આરોપ મેમોરેન્ડમ સમજાવવા માટે તમામ શક્ય પગલાં લીધાં

હતાં.૨૨/૦૯/૨૦૦૧ તારીખના પ્રમાણપત્ર દ્વારા જણાવવામાં આવ્યું છે કે ચાર્જ મેમોરેન્ડમ તેમને હિન્દી ભાષામાં સમજાવવામાં આવ્યું છે અને તેઓ આરોપ સમજી ગયા છે.

૪.૪ ચાર્જ મેમોરેન્ડમ ૧૭/૦૭/૨૦૦૧ પર જારી કરવામાં આવ્યું છે જ્યારે તપાસ અધિકારીની નિમણૂક ૨૮/૦૯/૨૦૦૧ પર કરવામાં આવી હતી.આમ, તપાસમાં હાજર રહેવા માટે પૂરતો સમય હતો.ફરીથી તપાસ અધિકારીએ પ્રારંભિક સુનાવણી માટે તારીખ પણ નક્કી કરી હતી.જ્યાં સુધી રજૂઆત અધિકારીના મુદ્દાની વાત છે, ત્યાં સુધી એવી દલીલ કરવામાં આવે છે કે રજૂઆત અધિકારીની નિમણૂક કરવામાં આવી ન હતી કારણ કે સી.આઈ.એસ.એફ. નિયમોના નિયમ ૩૪ હેઠળ રજૂઆત અધિકારીની નિમણૂક કરવાની કોઈ જોગવાઈ નહોતી અને તેથી, તપાસ અધિકારીને પોતે ફરિયાદી પક્ષના સાક્ષીઓની ઉલટ તપાસ કરવાની સત્તા આપવામાં આવી હતી.સી. આઈ. એસ. એફ. નિયમ, ૧૯૬૯ના નિયમ ૩૪માં નિયમ ૩૪ હેઠળ પ્રસ્તુત અધિકારીની નિમણૂક કરવાની કોઈ જોગવાઈ ન હોવાથી, તપાસ અધિકારીને ફરિયાદી પક્ષના

સાક્ષીઓની ઉલટ તપાસ કરવાની સત્તા આપવામાં આવી છે.એ વાતનો પુનરોચ્ચાર કરવામાં આવે છે કે પ્રેઝેન્ટિંગ ઓફિસરની નિમણૂક માટે સી.આઈ.એસ.એફ. નિયમના નિયમ ૩૪ હેઠળ કોઈ જોગવાઈઓ નથી; જો કે, ઉપરોક્ત કલમ સુધારેલા સીએસએફ નિયમો, ૧૯૬૯માં સામેલ કરવામાં આવી છે અને તેને ભારતના રાજપત્રમાં ૦૫/૧૧/૨૦૦૧ પર પ્રકાશિત કરવામાં આવી છે, જેને કેન્દ્રીય ઔદ્યોગિક સુરક્ષા દળ નિયમો, ૨૦૦૧ કહેવામાં આવે છે. પ્રતિવાદીઓના જણાવ્યા અનુસાર, અરજદારને સાક્ષીઓની ઉલટતપાસ કરવાની પૂરતી તક આપવામાં આવી હતી.તપાસ અધિકારી કેરળ રાજ્યના છે અને ફરિયાદી પક્ષના સાક્ષીઓ ભારતના વિવિધ રાજ્યોના છે.અરજદારને તેના કેસનો અસરકારક રીતે બચાવ કરવાની પૂરતી તક આપવામાં આવી હતી અને તેણે આવી તકોનો ઉપયોગ પણ કર્યો છે.તેથી, એવું ન કહી શકાય કે તપાસ અધિકારીએ તપાસ હાથ ધરી હતી અને તેમની વિરુદ્ધ તારણો તૈયાર કર્યા હતા.

૪.૫ તપાસ અધિકારીનો અહેવાલ યોગ્ય સ્વીકૃતિ હેઠળ ૧૯/૦૪/૨૦૦૨ પર પૂરો પાડવામાં આવ્યો છે.દસ્તાવેજો

આપવા માટે કોઈ વિનંતી કરવામાં આવી ન હતી અને બાકીના કાગળો હિન્દીમાં હતા.પ્રતિવાદીનું એમ પણ કહેવું છે કે તપાસની કાર્યવાહી સામાન્ય રીતે અંગ્રેજી ભાષામાં થવાની હોવા છતાં, તેમણે ટૂંકમાં વિનંતી કરી છે કે અરજી કોઈપણ મનોરંજનને પાત્ર નથી.

- ૫ અરજદાર દ્વારા સોગંદનામું પણ દાખલ કરવામાં આવ્યું છે.
- ૬ આ અદાલતે બંને પક્ષોના વિદ્વાન વકીલોને વ્યાપકપણે સાંભળ્યા છે.
- ૭ વિદ્વાન વકીલ શ્રી કે. કે. શાહના જણાવ્યા અનુસાર, ગુનેગારને ભાષા સમજવી જ જોઈએ.તેમણે એવી પણ વિનંતી કરી છે કે પ્રસ્તુતકર્તા અધિકારી તરીકે કોઈની નિમણૂક કરવામાં ન આવે.તેમણે ૨૦૧૮ની વિશેષ નાગરિક અરજી સંખ્યા ૭૪૬૬માં પારિત *સતીશ એસ/ઓ રામપ્રસાદ અગ્રિહોત્રી વિરુદ્ધ ભારત સંઘના* કેસમાં આપવામાં આવેલા આ અદાલતના નિર્ણય પર આધાર રાખ્યો છે, જેમાં આ અદાલતે નીચે મુજબ અવલોકન કર્યું છે:

"૨૯ અરજદારના વિદ્વાન વકીલ શ્રી કે. કે. શાહે નીચેની દલીલો રજૂ કરી છે.અમે દલીલો ટૂંકમાં રેકૉર્ડ કરી રહ્યા છીએ અને તે જ ચર્ચા કરતી વખતે પછીના તબક્કે દલીલો અને રેકૉર્ડ પરની સામગ્રીના આધારે તે વિસ્તૃત કરીશું:-

(i) પ્રાથમિક તપાસ માટેના વારંવારના આદેશો કાયદા હેઠળ ધ્યાનમાં લેવામાં આવતા નથી અને તે ક્લેષની નિશાની છે અને દેખીતી રીતે વધારાની કાનૂની વિચારણાઓ માટે છે.

(ii) સમગ્ર બાબત સાથે વ્યવહાર કરવામાં આર. પી. એફ. ના અધિકારીઓનું વર્તન કાયદામાં અયોગ્ય છે અને તે માત્ર અરજદારને કોઈક રીતે સજા કરવાના હેતુથી હતું, એટલે કે અરજદારને ભોગ બનાવવામાં આવી રહ્યો હતો.

(iii) તપાસ અધિકારીઓના અહેવાલ, શિસ્ત અધિકારી, અપીલ અધિકારી અને પુનરીક્ષણ અધિકારી દ્વારા પસાર કરાયેલા આદેશોને કાયદામાં દૂષિત કરવામાં

આવે છે કારણ કે સંબંધિત સામગ્રીની અવગણના કરવામાં આવી છે જ્યારે અપ્રસ્તુત સામગ્રી પર નિર્ભરતા મૂકવામાં આવી છે. ઉપરોક્ત સત્તાવાળાઓ દ્વારા પસાર કરાયેલા આદેશો પણ બિન-બોલતા અને ગુપ્ત હોવાના કારણે દૂષિત છે.

(iv) નાયબ મુખ્ય સુરક્ષા કમિશનર દ્વારા લાદવામાં આવેલો ટંડ શિસ્ત અધિકારીના હોદ્દાથી નીચેના અધિકારી દ્વારા લાદવામાં આવે છે અને તેથી, સજાનો આદેશ કાયદાની સત્તા વિના છે.

(v) આરોપપત્રના જવાબની રાહ જોયા વિના તપાસ અધિકારીની નિમણૂક કરવામાં આવી છે અને તેથી આરોપપત્ર દૂષિત થઈ જાય છે.

(vi) તપાસ અધિકારી અને રજૂઆત અધિકારી એક જ હતા અને તેથી, અર્ધ-ન્યાયિક કાર્યવાહી હોવાથી સમગ્ર તપાસને દૂષિત કરવામાં આવે છે, જેમાં ફરિયાદી પક્ષ અને ન્યાયાધીશ સમાન હોય છે.

(vii) વિવાદિત કાર્યવાહી કુદરતી ન્યાય અને નિષ્પક્ષતાના સિદ્ધાંતોનું ઉલ્લંઘન કરે છે, મનસ્વી અને ભેદભાવપૂર્ણ છે અને તે ભારતના બંધારણની કલમ ૧૪, ૧૬, ૨૧ અને ૩૧૧ હેઠળ બાંધધરીકૃત મૂળભૂત અધિકારોનું ઉલ્લંઘન કરે છે.

(viii) પ્રથમ બે પ્રારંભિક તપાસ અહેવાલોને કાર્યવાહીનો ભાગ બનાવવામાં આવ્યા ન હતા.

(ix) સમગ્ર કાર્યવાહી, પ્રથમ પ્રારંભિક તપાસના તબક્કાથી જ, ફરિયાદની ઝીરોક્સ કોપીના આધારે હાથ ધરવામાં આવી હતી કારણ કે મૂળ તપાસ અધિકારી સમક્ષ તે તબક્કે જ રજૂ કરવામાં આવી હતી જ્યારે કોન્સ્ટેબલ સત્યવીર કૃષ્ણિયાની તપાસ કરવામાં આવી હતી. આમ પણ કાર્યવાહીને દૂષિત કરવામાં આવે છે.

(x) સમગ્ર કાર્યવાહી કોન્સ્ટેબલ સત્યવીર કૃષ્ણિયા દ્વારા લાવવામાં આવેલા દુર્ભાવનાપૂર્ણ અને પ્રભાવનું પરિણામ છે, જેમની પાસે તેમની અને તેમના મિત્ર

કોન્સ્ટેબલ દર્શન સિંહ વિરુદ્ધ ફરિયાદ દાખલ કરવા
બદલ અરજદાર સામે કુહાડી હતી.

(xi) પ્રતિવાદીઓ કાઉન્ટર એફિડેવિટમાં પણ સ્વચ્છ
હાથ સાથે બહાર આવ્યા નથી અને કોર્ટને ગેરમાર્ગે
દોરવાનો અને ગેરમાર્ગે દોરવાનો પ્રયાસ કર્યો છે.

૫૬ પ્રતિવાદીઓ તરફથી ઉપરોક્ત વિકાસ પરિષ્ઠ
વિભાગીય સુરક્ષા કમિશનર, આર. પી. એફ.,
વડોદરાની શિસ્ત કાર્યવાહી શરૂ કરવા અને મેમોરેન્ડમ
અને આરોપપત્ર જારી કરવાની ઔચિત્ય, સત્તા અને
અધિકારક્ષેત્ર અંગે યોગ્ય પ્રશ્ન ઉઠાવે છે.આપણે આ
પાસા સાથે વ્યવહાર કરીએ તે પહેલાં, ૧૯૮૭ના
નિયમો હેઠળની સંબંધિત જોગવાઈઓ પર વિચાર
કરવાની જરૂર છે.

૫૭ ૧૯૮૭ના નિયમોનું પ્રકરણ-૧૨ શિસ્ત અને
દંડાત્મક સજાઓ સાથે સંબંધિત છે.નિયમ ૧૪૮.૨
મુખ્ય સજાઓની યાદી આપે છે.ઉલ્લેખિત પ્રથમ મોટી
સજા તેની કલમ (એ) માં સેવામાંથી બરતરફી

છે.નિયમ ૧૫૧ શિસ્તબદ્ધ સત્તાનું વર્ણન કરે છે.નિયમ ૧૫૧.૧ જણાવે છે કે કોઈપણ નોંધાયેલા સભ્યના સંદર્ભમાં શિસ્ત સત્તા નિયમોની અનુસૂચિ-III માં આપતી નિર્દિષ્ટ કરવામાં આવશે.વધુમાં, નિયમ ૧૫૨ કાર્યવાહી શરૂ કરવાની સત્તા વિશે બોલે છે.તેના અનુસાર, નિમણૂક અધિકારી અથવા સામાન્ય અથવા વિશેષ આદેશ દ્વારા અન્યથા સશક્ત કોઈપણ અધિકારી કોઈપણ નોંધાયેલા સભ્ય સામે શિસ્તની કાર્યવાહી શરૂ કરી શકે છે અથવા દળના કોઈપણ નોંધાયેલા સભ્ય સામે શિસ્તની કાર્યવાહી શરૂ કરવા માટે શિસ્ત અધિકારીને નિર્દેશ આપી શકે છે.આનો સ્પષ્ટ અર્થ એ છે કે સામાન્ય અથવા વિશેષ આદેશ દ્વારા અન્યથા સશક્ત કોઈપણ સત્તા શિસ્ત સત્તા કરતાં બહેતર હશે અથવા તો નિમણૂક સત્તા પણ શિસ્ત સત્તા કરતાં બહેતર હશે.

૫૮ નિયમ-૧૫૩ મોટી સજા લાદવાની પ્રક્રિયા સાથે સંબંધિત છે અને નિયમ-૧૫૩ના સંબંધિત પેટા-નિયમો હેઠળ, દરેક જગ્યાએ વપરાતો શબ્દ શિસ્ત સત્તા છે.તેથી શિસ્ત અધિકારી કોણ છે તેની તપાસ કરવી

જરૂરી રહેશે. આ હેતુ માટે, અનુસૂચિ-૩ નો સંદર્ભ લેવો સુસંગત રહેશે. અનુસૂચિ III માં, વર્તમાન બાબત માટે સુસંગત ક્રમ નંબર ૨ પર બરતરફીની સજા આપવા માટે ઉલ્લેખિત અધિકારીઓનો સંદર્ભ હશે. ડિવિઝનલ સિક્યુરિટી કમિશનર/સિક્યુરિટી કમિશનર/કમાન્ડિંગ ઓફિસર/સિનિયર સિક્યુરિટી કમિશનર સબ-ઇન્સ્પેક્ટરના હોદ્દાથી નીચેના દળના તમામ નોંધાયેલા સભ્યોને બરતરફીની સજા આપવા માટે અધિકૃત છે. અરજદારને ૦૯/૦૯/૨૦૧૬ એટલે કે શિસ્ત કાર્યવાહીની શરૂઆતના મેમોરેન્ડમ જારી કરતા પહેલા સબ-ઇન્સ્પેક્ટર તરીકે બઢતી આપવામાં આવી હતી. વધુમાં, અનુસૂચિ-૩ અનુસાર અધિક/નાયબ મુખ્ય સુરક્ષા કમિશનર/આચાર્ય, આર. પી. એફ. અકાદમી ઇન્સ્પેક્ટરના હોદ્દાથી નીચેના દળના તમામ નોંધાયેલા સભ્યોને બરતરફીની સજા આપવા માટે શિસ્ત અધિકારી હશે. આ તે સત્તા છે જેના હેઠળ અરજદાર સબ-ઇન્સ્પેક્ટર બનશે. ૦૯/૦૯/૨૦૧૬ તારીખના મેમોરેન્ડમમાં અરજદારને સબ-ઇન્સ્પેક્ટર, પ્રોટેક્શન ફોર્સ તરીકે ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો છે અને તેથી, શિસ્તની કાર્યવાહી શરૂ કરવાની સંબંધિત તારીખે

શિસ્ત અધિકારી નાયબ/વધારાના મુખ્ય સુરક્ષા કમિશનર હશે, પરિષ્ઠ વિભાગીય સુરક્ષા કમિશનર નહીં.તેથી, શિસ્ત અધિકારીના દરજ્જાથી નીચેના અધિકારી દ્વારા કાર્યવાહીની શરૂઆત કરવામાં આવી હોવાથી તે જોખમમાં મુકાઈ જશે.

૫૯ ઉપરોક્તના લાભ માટે, અમે આથી નિયમો-૧૫૧,૧૫૨ અને ૧૫૩, પેટા-નિયમો ૧૫૩.૫ સુધી ૧૫૩.૧ અને ૧૯૮૭ના નિયમોના અનુસૂચિ-III ના સંબંધિત અર્કનું પુનઃઉત્પાદન કરીએ છીએ:

"૧૫૧ શિસ્ત સત્તાધિકારી:

૧૫૧.૧ કોઈ પણ શિસ્ત આદેશ પસાર કરવા માટે કોઈ ચોક્કસ સજા લાદવાના હેતુથી દળના કોઈપણ નોંધાયેલા સભ્યના સંદર્ભમાં શિસ્ત સત્તાધિકારી એ અનુસૂચિ III માં આ વતી નિર્દિષ્ટ સત્તાધિકારી હશે, જેમના વહીવટી નિયંત્રણમાં સભ્ય સેવા આપી રહ્યો છે અને બધામાં આવા સત્તાધિકારી કરતાં કોઈ ઉચ્ચ અધિકારીનો સમાવેશ થાય છે.

૧૫૧.૨ ઉચ્ચ હોદ્દા પર ફરજ બજાવતા દળના નોંધાયેલા સભ્યના કિસ્સામાં શિસ્ત અધિકારી, કાર્યવાહી કરતી વખતે તેના દ્વારા યોજાયેલા કાર્યકારી પદના સંદર્ભમાં નક્કી કરવામાં આવશે.

૧૫૨ કાર્યવાહી શરૂ કરવાની સત્તા: ૧૫૨.૧ નિમણૂક અધિકારી અથવા વિશેષ આદેશના સામાન્ય દ્વારા અન્યથા સશક્ત કોઈપણ અધિકારી, –

(એ) નોંધાયેલા કોઈપણ સભ્ય સામે શિસ્તની કાર્યવાહી શરૂ કરવી;

અથવા

(બી) શિસ્ત અધિકારીને દળના કોઈપણ નોંધાયેલા સભ્ય સામે શિસ્ત કાર્યવાહી શરૂ કરવા માટે નિર્દેશ આપે છે, જેના પર શિસ્ત અધિકારી આ નિયમો હેઠળ, નિયમો ૧૪૮ અને ૧૪૯ માં નિર્દિષ્ટ કોઈપણ સજા લાદવા માટે સક્ષમ છે.

૧૫૨.૨ આ નિયમો હેઠળ કોઈપણ નાની સજાઓ લાદવા માટે સક્ષમ શિસ્ત અધિકારી કોઈપણ મોટી સજાઓ લાદવા માટે શિસ્તની કાર્યવાહી શરૂ કરી શકે છે, તેમ છતાં આવા શિસ્ત

અધિકારી આ નિયમો હેઠળ, પછીની કોઈપણ સજાઓ લાદવા માટે સક્ષમ નથી.

૧૫૩. મોટી સજાઓ લાદવાની પ્રક્રિયા:૧૫૩.૧ જાહેર સેવકો તપાસ અધિનિયમ, ૧૮૫૦ ની જોગવાઈઓ પ્રત્યે પૂર્વગ્રહ વિના, દળના કોઈપણ નોંધાયેલા સભ્યને બરતરફી, દૂર કરવા, ફરજિયાત નિવૃત્તિ અથવા રેન્કમાં ઘટાડાનો કોઈ આદેશ (નિયમ ૧૬૧ માં ઉલ્લેખિત સિવાય) તપાસ કર્યા વિના પસાર કરવામાં આવશે નહીં, જ્યાં સુધી તે પછી આપવામાં આવેલી રીતમાં હોઈ શકે, જેમાં તેને કયા આધારો પર કાર્યવાહી કરવાની દરખાસ્ત કરવામાં આવી છે તે લેખિતમાં જાણ કરવામાં આવી છે, અને તેને પોતાનો બચાવ કરવાની વાજબી તક આપવામાં આવી છે.

૧૫૩.૨.૧. જ્યારે પણ શિસ્ત અધિકારીનો અભિપ્રાય હોય કે દળના નોંધાયેલા સભ્ય સામે 'એમ' ના વર્તન અથવા ગેરવર્તણૂકના કોઈ પણ આરોપની સત્યતાની તપાસ કરવા માટે આધારો છે, ત્યારે તે પોતે જ તપાસ કરી શકે છે અથવા નોંધાયેલા સભ્યના ઉચ્ચ હોદ્દા પર તપાસ અધિકારીની નિમણૂક કરી શકે છે, પરંતુ નિરીક્ષકના

હોદ્દાથી નીચે નહીં, અથવા તેના સત્યની તપાસ કરવા માટે કોર્ટ ઓફ ઈન્કવાયરીની સ્થાપના કરી શકે છે.

૧૫૩.૨.૨. જ્યાં શિસ્ત અધિકારી પોતે તપાસ કરે છે, ત્યાં આ નિયમોમાં તપાસ અધિકારીના કોઈપણ સંદર્ભને શિસ્ત અધિકારીના સંદર્ભ તરીકે સમજવામાં આવશે.

૧૫૩.૩. ફરિયાદ પ્રાપ્ત થયા પછી અથવા અન્યથા, શિસ્ત અધિકારી કથિત અથવા બહાર લાવવામાં આવેલી હકીકતોની તપાસ કરીને નક્કી કરશે કે તે મોટી સજાનો કેસ છે કે નહીં. કલમ ૧૬ એ અથવા કલમ ૧૭ હેઠળ સજા પામેલા કેસોને શિસ્તના કેસોમાં રૂપાંતરિત કરવાનો કોઈ પ્રયાસ કરવામાં આવશે નહીં અથવા એવા કેસોને ડાયવર્ટ કરવામાં આવશે નહીં કે જેના સંબંધમાં મોટી સજાઓ એવા કેસોની શ્રેણીમાં લાદવામાં આવે છે જ્યાં નાની અથવા નાની સજાઓ લાદવામાં આવે છે.

૧૫૩.૪ જ્યાં આ નિયમ હેઠળ દળના નોંધાયેલા સભ્ય સામે તપાસ હાથ ધરવાની દરખાસ્ત કરવામાં આવે છે, ત્યાં શિસ્ત અધિકારી આદેશ આપી શકે છે કે શિસ્તની કાર્યવાહી પૂર્ણ થાય ત્યાં સુધી નોંધાયેલા સભ્યની અન્ય કોઈ સ્થળે

બદલી કરવામાં આવશે નહીં કે તેની લેખિત પરવાનગી
વિના રજા આપવામાં આવશે નહીં અને શિસ્ત અધિકારી
તૈયાર કરશે અથવા તૈયાર કરાવશે –

(એ) ગેરવર્તણૂક અથવા ગેરવર્તણૂકના આરોપોને ચોક્કસ
અને વિશિષ્ટ આરોપોમાં સમાવિષ્ટ કરવા;

(બી) સમર્થનમાં ગેરવર્તણૂક અથવા દુર્વ્યવહારના આરોપોનું
નિવેદન અથવા દરેક લેખ અથવા આરોપ જેમાં નીચેનાનો
સમાવેશ થવો જોઈએ: –

(i) દળના નોંધાયેલા સભ્ય દ્વારા કરવામાં આવેલ કોઈપણ
સ્વીકાર અથવા કબૂલાત સહિત તમામ સંબંધિત તથ્યોના
નિવેદન;

(ii) દસ્તાવેજોની યાદી જેના દ્વારા આરોપોની કલમોને
જાળવી રાખવાની દરખાસ્ત કરવામાં આવે છે અને
સાક્ષીઓની યાદી.૧૫૩.૫ શિસ્ત અધિકારીને તપાસ શરૂ
થવાના ઓછામાં ઓછા સિત્તેર કલાક પહેલાં, દોષિત
સભ્યને આરોપની કલમોની એક નકલ, ગેરવર્તણૂક અથવા

દુર્વ્યવહારના આરોપોના નિવેદન અને દસ્તાવેજો અને સાક્ષીઓની સૂચિ કે જેના દ્વારા દરેક આરોપની કલમને ટકાવી રાખવાની દરખાસ્ત કરવામાં આવે છે અને તપાસ શરૂ થવાની તારીખ નક્કી કરવામાં આવશે; ત્યારબાદની તારીખો તપાસ અધિકારી દ્વારા નક્કી કરવામાં આવશે.

અનુસૂચિ-III

વિતરણ સત્તામંડળો અને તેમની સત્તાઓ

(જુઓ નિયમો ૨૫ & ૧૩૩)

અનુક્રમ નંબર	સત્તાઓની પ્રકૃતિ	ડિરેક્ટર જનરલ	મુખ્ય સુરક્ષા કમિશનર	એડિશનલ/ ડાય. મુખ્ય સુરક્ષા કમિશનર/ આચાર્ય, આર. પી. એફ. અકાદમી	વિભાગીય સુરક્ષા કમિશનર/ સુરક્ષા કમિશનર કમાન્ડિંગ ઓફિસર/ વરિષ્ઠ સુરક્ષા કમિશનર	નાયબ/ સહાયક સુરક્ષા કમિશનર/ આર. પી. એસ. એફ. ના સહાયક કમાન્ડન્ટ/ એડજુટન્ટ
૧	સસ્પેન્શન	દળના તમામ નોંધાયેલા સભ્યો	દળના તમામ નોંધાયેલા સભ્યો	દળના તમામ નોંધાયેલા સભ્યો	દળના તમામ નોંધાયેલા સભ્યો	બધા અંડર અધિકારી ઓ અને નીચે
૨	બરતરફી	-કરો -	-કરો -	ઇન્સ્પેક્ટરના હોદ્દાથી નીચેના દળના તમામ નોંધાયેલા સભ્યો	સબ-ઇન્સ્પેક્ટરના હોદ્દાથી નીચેના દળના તમામ નોંધાયેલા સભ્યો	કોઈ સત્તા નથી
૩	દૂર કરો	-કરો -	-કરો -	-કરો -	-કરો -	-કરો -
૪	***	***	***	***	***	***

૬૦ ઉપરોક્તમાંથી, તે સ્પષ્ટ કરતાં વધુ છે કે કાર્યવાહી માટે ફરજિયાત નિયમો એ છે કે શિસ્તની તપાસ માત્ર શિસ્ત અધિકારી દ્વારા શરૂ કરવામાં આવે છે.સતત, ઉપરોક્ત નિયમોમાં વપરાયેલ શબ્દ શિસ્ત સત્તા છે.નિયમ ૧૫૨ પણ જે સત્તાધિકારીની નિમણૂક કરવાની વાત કરે છે અથવા તે વતી અધિકૃત અથવા સશક્ત અન્ય કોઈ સત્તાધિકારીની, શિસ્ત અધિકારી કરતા બહેતર સત્તાધિકારી બનવાની વાત કરે છે. ૧૯૮૭ના નિયમોના સંબંધિત નિયમો અને અનુસૂચિ-૩ એકવાર નાયબ/વધારાના મુખ્ય સુરક્ષા કમિશનરને અરજદાર માટે શિસ્ત અધિકારી બનવાની જોગવાઈ કરે છે, જે કાર્યવાહી શરૂ કરવા અને આરોપપત્ર જારી કરવા માટે સબ-ઇન્સ્પેક્ટર હતા, તે પોતે નીચલા અધિકારી દ્વારા હશે જે આવું કરવા માટે સશક્ત અથવા સક્ષમ નથી અને તેથી સમગ્ર તપાસ અધિકારક્ષેત્ર વિના હોવાથી દૂષિત થઈ જશે.

૬૧ હવે તપાસ અહેવાલની ચોકસાઈ અંગેના આગામી પ્રશ્ન પર આવીએ, શિસ્ત સત્તામંડળ, અપીલ સત્તામંડળ અને પુનરીક્ષણ સત્તામંડળ દ્વારા પસાર કરાયેલા આદેશો. જ્યાં સુધી તપાસ અહેવાલની વાત છે, તે પહેલેથી જ જોવામાં

આવ્યું છે કે ૮૩ પાનાના તપાસ અહેવાલમાં માત્ર ૧૦ પાનામાં ૩ આરોપોની ચર્ચા છે. બાકીના ૭૩ પાનાઓ ફરિયાદી અને અરજદાર દ્વારા રજૂ કરાયેલા સાક્ષીઓની તપાસ કાર્યવાહીનું રેકૉર્ડિંગ છે. ૩ પાનાની ચર્ચામાંથી, માત્ર ૩ પાનામાં પ્રથમ આરોપ પર ચર્ચા કરવામાં આવી છે અને અપરાધની શોધ નોંધવામાં આવી છે. ચર્ચાના ભાગના અન્ય ૭ પાના આરોપ નંબર ૨ અને ૩ સાથે સંબંધિત છે જેમાં અરજદાર દોષિત ન હોવાનું જાણવા મળ્યું છે. આ તપાસને અત્યંત ગુપ્ત બનાવે છે. તપાસ દરમિયાન પુરાવા પર ધ્યાન ન આપવું, ખાસ કરીને અરજદાર દ્વારા સાક્ષીઓની ઉલટ તપાસ અને તપાસમાં નોંધાયેલ અરજદારનું નિવેદન.

૬૨ શિસ્ત સત્તાધિકારી જોકે આદેશને ૯ પાનામાં નોંધે છે પરંતુ તે અરજદાર દ્વારા તેની રજૂઆતમાં વર્ણવેલ તથ્યો નોંધ્યા પછી તે બાબતના દરેક પાસાઓ સાથે વ્યવહાર કરતું નથી. આમ, અરજદાર દ્વારા લેવામાં આવેલા વિવિધ વાંધાઓ અને આધારોને ધ્યાનમાં ન લેવાના કારણે આ આદેશ દૂષિત હોવાનું જણાય છે.

૬૩ અપીલીય સત્તામંડળ સમક્ષ, અપીલ રજૂ કર્યા પછી, અરજદારે ઈન્સ્પેક્ટર નીરજ સિંહ પરિહાર સામે શરૂ કરવામાં આવેલી તપાસમાં તપાસ અધિકારી સમક્ષ ફરિયાદી વિરેન્દ્ર યાદવના તારીખ ૦૬/૧૧/૨૦૧૭ ના નિવેદનની એક નકલ તેની સાથે સંલગ્ન રજૂઆત રજૂ કરી હતી. અપીલીય સત્તામંડળ પણ અરજદાર દ્વારા તેની અપીલમાં રજૂ કરવામાં આવેલી વિવિધ દલીલો સાથે વ્યવહાર કરતું નથી. તે અરજદારની આગેવાની હેઠળના વધારાના પુરાવાને ધ્યાનમાં લેવામાં પણ નિષ્ફળ જાય છે.

૬૪ રિવિઝનલ ઓથોરિટીએ પણ પુનરાવર્તનના આધારે ઉઠાવવામાં આવેલા તમામ પાસાઓ સાથે વ્યવહાર કર્યા વિના દોઢ પાનાનો ગુપ્ત આદેશ પસાર કર્યો હતો. જોકે તે ૦૬/૧૧/૨૦૧૭ તારીખના ફરિયાદીના નિવેદનનો ઉલ્લેખ કરે છે, પરંતુ તે પાછળથી વિચારવામાં આવ્યું હોવાના આધારે તેની અવગણના કરવા આગળ વધ્યું હતું.

૬૫ ૧૯૮૭ના નિયમો હેઠળ, પ્રકરણ-૧૩ અપીલ અને સુધારાઓની જોગવાઈ કરે છે. તેનો નિયમ-૨૧૭ અપીલની સુનાવણી અને નિર્ણય લેવાની રીતનું વર્ણન કરે

છે.નિયમ-૨૧૭.૩ શરતોમાં જોગવાઈ કરે છે કે અપીલીય સત્તામંડળ નિયમો-૧૪૮ અને ૧૪૯માં નિર્દિષ્ટ સજા લાદતી અપીલ પર વિચાર કરશે અને નિર્ણય લેશે જેમાં પેટા-કલમો (એ), (બી) અને (સી) માં વિસ્તૃત વિવિધ પાસાઓને ધ્યાનમાં લઈને મોટી સજાનો સમાવેશ થાય છે.૧૯૮૭ના નિયમોનો નિયમ-૨૧૭ નીચે રજૂ કરવામાં આવ્યો છે:

"૨૧૭ અરજીઓ પર વિચાર:

૨૧૭.૧ અપીલ પર વિચારણા કરતી વખતે, અપીલ અધિકારી, વિનંતી પર, દળના પીડિત નોંધાયેલા સભ્યને વ્યક્તિગત સુનાવણી આપી શકે છે, જો તે તેને વહીવટ અને ન્યાયના હિતમાં માને છે.

૨૧૭.૨ સસ્પેન્શનના આદેશ સામે અપીલના કિસ્સામાં, અપીલ અધિકારી નિયમો ૧૩૪ અને ૧૩૫ની જોગવાઈઓને ધ્યાનમાં રાખીને અને કેસના સંજોગોને ધ્યાનમાં રાખીને, સસ્પેન્શનનો આદેશ ન્યાયી છે કે નહીં તે

અંગે વિચારણા કરશે અને તે મુજબ આદેશની પુષ્ટિ કરશે અથવા રદ કરશે.

૨૧૭.૩ નિયમો ૧૪૮ અને ૧૪૯ માં નિર્દિષ્ટ કોઈપણ સજા લાદવાના આદેશ સામે અપીલના કિસ્સામાં અથવા ઉપરોક્ત નિયમો હેઠળ લાદવામાં આવેલા કોઈપણ દંડમાં વધારો કરવાના કિસ્સામાં અપીલ અધિકારી વિચારણા કરશે:—

(એ) આ નિયમોમાં સૂચવવામાં આવેલી પ્રક્રિયાનું પાલન કરવામાં આવ્યું છે કે નહીં અને જો નહીં, તો આવા પાલનના પરિણામે કોઈ બંધારણીય જોગવાઈઓનું ઉલ્લંઘન થયું છે કે ન્યાયની નિષ્ફળતા થઈ છે કે નહીં;

(બી) શું તારણો વાજબી છે અને રેકૉર્ડ પરના પુરાવા પર આધારિત છે; અને

(સી) શું સજા અથવા લાદવામાં આવેલી વધેલી સજા પર્યાપ્ત અથવા અપૂરતી અથવા ગંભીર છે અને —

(i) સજાને બાજુ પર મૂકવી, પુષ્ટિ કરવી, ઘટાડવી અથવા વધારવી; અથવા

(ii) જે સત્તામંડળે સજા લાદી છે અથવા તેમાં વધારો કર્યો છે તેને અથવા અન્ય કોઈ સત્તામંડળને તે કેસના સંજોગોમાં યોગ્ય લાગે તેવા નિર્દેશો આપીને કેસ મોકલવો:

પૂરી પાડવામાં આવેલ કે -

(એચ) જ્યાં સુધી અપીલકર્તાને એવી કોઈ રજૂઆત કરવાની તક આપવામાં ન આવે કે જે તે આવી વધેલી સજા સામે કરવા માંગે; અને

(iii) જો અપીલ અધિકારી જે વધેલી સજાનો હેતુ ધરાવે છે, તે નિયમ ૧૪૮.૨ ના ખંડ (એ) થી (ડી) માં નિર્દિષ્ટ સજાઓમાંની એક છે અને આ કેસમાં નિયમ ૧૫૩ હેઠળ તપાસ પહેલેથી જ કરવામાં આવી નથી, તો અપીલ અધિકારી, નિયમ ૧૫૩ ની જોગવાઈઓને આધિન જ આવી તપાસ કરશે અથવા નિર્દેશ આપશે કે આવી તપાસ

હાથ ધરવામાં આવે અને ત્યારબાદ આવી તપાસની કાર્યવાહીની વિચારણા પર તે યોગ્ય લાગે તેવા આદેશો પસાર કરશે.

૬૬ વધુમાં, ૧૯૮૭ના નિયમો હેઠળ નિયમ-૨૧૯માં પુનરાવર્તન દાખલ કરવાની જોગવાઈ કરવામાં આવી છે. નિયમ-૨૧૯.૨ જણાવે છે કે નિયમ ૨૧૭ હેઠળ અપીલની વિચારણા માટે નિર્ધારિત પ્રક્રિયા પુનરાવર્તન માટેની અરજીને લાગુ પડશે.

૬૭ ઉપરોક્ત જોગવાઈઓના અવલોકન પરથી એ નોંધવું જોઈએ કે અપીલીય સત્તામંડળ અને પુનરીક્ષણ સત્તામંડળ આ મામલાના તમામ પાસાઓ સાથે વ્યવહાર કરવાના આદેશ હેઠળ છે. જો નિયમ ૨૧૭માં નિર્ધારિત વૈધાનિક જોગવાઈઓનું કડક પાલન કરવામાં નહીં આવે, તો અપીલીય અને પુનરીક્ષણ સત્તામંડળ દ્વારા પસાર કરવામાં આવેલા આદેશને દૂષિત કરવામાં આવશે. એ. આઈ. આર. ૧૯૮૬ એસ. સી. ૧૦૪૦માં નોંધાયેલા આર. પી. ભટ્ટ

વિરુદ્ધ ભારત સંઘના કેસમાં સુપ્રીમ કોર્ટે આ મુદ્દા પર કાયદાને વિસ્તૃત રીતે હાથ ધર્યો છે.આર. પી. ભટ્ટ (ઉપરોક્ત) ના કેસમાં ચુકાદો એ. આઈ. આર. ૧૯૬૬ એસ. સી. ૧૮૭માં નોંધાયેલા મદ્રાસ રાજ્ય વિરુદ્ધ એ. આર. શ્રીનિવાસનના કેસમાં બંધારણીય ખંડપીઠે આપેલા ચુકાદા પર આધારિત હતો.એ. આર. શ્રીનિવાસન (ઉપરોક્ત) ના ચુકાદામાંથી ઉપરોક્ત મુદ્દા પરના અવતરણને ફરીથી રજૂ કરવું ફાયદાકારક રહેશે:

"પ્રતિવાદી વતી શ્રી સીતલવાડે એવી દલીલ કરવાનો પ્રયાસ કર્યો હતો કે વિવાદિત આદેશમાં અપીલકર્તાએ ટ્રિબ્યુનલના તારણોને શા માટે સ્વીકાર્યા તે અંગે કોઈ કારણ આપવામાં આવ્યું નથી.શ્રી સીતલવાડ કહે છે કે પ્રતિવાદી સામે લેવામાં આવેલી શિસ્તની કાર્યવાહી અર્ધ-ન્યાયિક કાર્યવાહીની પ્રકૃતિમાં હોય છે અને જ્યારે અપીલકર્તા પ્રતિવાદી સામે વિવાદિત આદેશ પસાર કરે છે, ત્યારે તે અર્ધ-ન્યાયિક સ્વરૂપમાં કામ કરતી હતી.આમ હોવાથી, અપીલકર્તાએ ટ્રિબ્યુનલના તારણોને શા માટે સ્વીકાર્યા તે અંગે કેટલાક કારણો સૂચવવા જોઈએ; અને

કોઈ કારણ આપવામાં આવ્યું નથી, તેથી આદેશને માત્ર તે જ આધાર પર રદ કરવો જોઈએ.

અમે આ દલીલ સ્વીકારવા તૈયાર નથી. ગુનેગાર અધિકારી પર દંડ લાદવાના આદેશના સમર્થનમાં કારણો આપવાનું રાજ્ય સરકાર માટે ફરજિયાત છે કે કેમ તે પ્રશ્નનો સામનો કરતી વખતે, અમે એ હકીકતની અવગણના કરી શકતા નથી કે આવા ગુનેગાર અધિકારી સામે શિસ્તની કાર્યવાહી તે વતી નિયુક્ત અધિકારી દ્વારા હાથ ધરવામાં આવેલી તપાસથી શરૂ થાય છે.તે તપાસ પછી અહેવાલ તૈયાર કરવામાં આવે છે અને જ્યાં જરૂરી હોય ત્યાં જાહેર સેવા આયોગની સલાહ લેવામાં આવે છે.આ રીતે રાજ્ય સરકારને જે સામગ્રી ઉપલબ્ધ કરાવવામાં આવી છે અને જે ગુનેગાર અધિકારીને પણ ઉપલબ્ધ કરાવવામાં આવી છે તેને ધ્યાનમાં રાખીને, રાજ્ય સરકારે ટ્રિબ્યુનલના તારણોને શા માટે સ્વીકારે છે તેના કારણો નોંધવા જોઈએ તેવું સૂચન કરવું આપણને કંઈક અંશે ગેરવાજબી લાગે છે. એવું માનવામાં આવે છે કે જો રાજ્ય સરકાર ટ્રિબ્યુનલના તારણોને સ્વીકારતી નથી, જે ગુનેગાર અધિકારીની

તરફેણમાં હોઈ શકે છે, અને ગુનેગાર અધિકારી પર દંડ લાદવાનો પ્રસ્તાવ કરે છે, તો તેણે ટ્રિબ્યુનલના તારણોથી શા માટે અલગ છે તે કારણો આપવાં જોઈએ, જો કે આવા કિસ્સામાં પણ, કારણોની વિગતવાર અથવા વિસ્તૃત હોવી જરૂરી નથી. પરંતુ જ્યાં રાજ્ય સરકાર ટ્રિબ્યુનલના તારણો સાથે સંમત થાય છે, જે ગુનેગાર અધિકારીની વિરુદ્ધ છે, ત્યારે અમે કાયદાની બાબત તરીકે નથી માનતા, એવું કહી શકાય કે રાજ્ય સરકાર ટ્રિબ્યુનલના તારણો અનુસાર ગુનેગાર અધિકારી સામે દંડ લાદી શકે નહીં, સિવાય કે તે બતાવવા માટે કારણો આપે કે તેણે ઉપરોક્ત તારણોને શા માટે સ્વીકાર્યા હતા. આ કાર્યવાહી નિઃશંકપણે અર્ધ-ન્યાયિક છે; પરંતુ જે રીતે આ તપાસ હાથ ધરવામાં આવે છે તેને ધ્યાનમાં રાખીને, અમને નથી લાગતું કે દરેક કેસમાં કારણો નોંધવાની જવાબદારી રાજ્ય સરકાર પર લાદવામાં આવી શકે.

૬૮ આર. પી. ભટ્ટ (ઉપરોક્ત) નો ચુકાદો એ. આઈ. આર. ૧૯૬૯ એસ. સી. ૪૧૪માં નોંધાયેલા સોમ દત્તા વિરુદ્ધ ભારત સંઘ અને અન્યોના કેસમાં સુપ્રીમ કોર્ટના

અન્ય બંધારણીય ખંડપીઠનાં ચુકાદા અને એ. આઈ. આર. ૧૯૭૭ એસ. સી. ૫૬૭માં નોંધાયેલા તારા ચંદ ખત્રી વિરુદ્ધ દિલ્હી મ્યુનિસિપલ કોર્પોરેશન અને અન્યોના કેસમાં સુપ્રીમ કોર્ટના અન્ય એક ચુકાદા પર આધાર રાખે છે.આર. પી. ભટ્ટ (ઉપરોક્ત) ના કિસ્સામાં, સુપ્રીમ કોર્ટે બોર્ડર રોડ્સ ઓર્ગેનાઈઝેશનના ડાયરેક્ટર જનરલ દ્વારા પસાર કરાયેલા આદેશોને આ આધાર પર રદ કરી દીધા હતા કે અપીલકર્તા દ્વારા અપીલ અધિકારી સમક્ષ ઉઠાવવામાં આવેલા વિવિધ મુદ્દાઓ સત્તાધિકારી દ્વારા રજૂ કરવામાં આવ્યા ન હતા.આમ, સુપ્રીમ કોર્ટ દ્વારા નિર્ધારિત કાયદા અને વૈધાનિક જોગવાઈઓને ધ્યાનમાં રાખીને, શિસ્ત સત્તામંડળ, અપીલ સત્તામંડળ અને પુનરીક્ષણ સત્તામંડળ દ્વારા પસાર કરાયેલા આદેશો રદ કરવા માટે જવાબદાર છે.

૬૯ હવે આગળના પાસા પર આવીએ કે તપાસ અધિકારી બેવડી ભૂમિકા ભજવે છે, પ્રસ્તુત અધિકારી અને તપાસ અધિકારીની, શું આવી બેવડી ભૂમિકા તપાસને દૂષિત કરશે.(૨૦૧૮) ૭ એસ. સી. સી. ૬૭૦માં નોંધાયેલા ભારત સરકાર અને ઓ. આર. વિરુદ્ધ રામ લખન શર્માના

કેસમાં સુપ્રીમ કોર્ટના ચુકાદામાં, સી. આર. પી. એફ. નિયમો, ૧૯૫૫માં આવી જ જોગવાઈ સાથે વ્યવહાર કરવામાં આવ્યો હતો, જેમાં રજૂઆત અધિકારીની નિમણૂક કરવાની કોઈ જોગવાઈ નહોતી અને માત્ર તપાસ અધિકારી જ બેવડી ક્ષમતામાં કામ કરી રહ્યા હતા.આ મુદ્દા પર કાયદાની ચર્ચા કર્યા પછી, ચુકાદાના પરિચ્છેદ ૩૫ માં એવું ઠરાવવામાં આવ્યું હતું કે તપાસમાં સ્વતંત્ર રીતે કામ કરવાના હોય તેવા તપાસ અધિકારીએ ફરિયાદી તરીકે કામ કર્યું છે કે નહીં તે પ્રશ્ન એ હકીકતનો પ્રશ્ન છે જેનો નિર્ણય ચોક્કસ કેસની હકીકતો અને કાર્યવાહી પર થવો જોઈએ.ચુકાદાનો ફરો ૩૩ થી ૩૫ નીચે રજૂ કરવામાં આવ્યો છે:-

"૩૩ અમે ઉપર જણાવેલા સિદ્ધાંતોને સંપૂર્ણપણે સમર્થન આપીએ છીએ, જો કે, કોઈ ચોક્કસ કેસની હકીકતોની પરિસ્થિતિમાં સિદ્ધાંતોને કાળજીપૂર્વક લાગુ કરવા પડે છે.દરેક કેસમાં રજૂઆત અધિકારીની નિમણૂકની કોઈ જરૂર નથી, પછી ભલે કાયદાકીય નિયમો સત્તાવાળાઓને નિમણૂક કરવા માટે સક્ષમ બનાવે અથવા ચૂપ રહે.જ્યારે કાયદાકીય નિયમો કુદરતી ન્યાયના સિદ્ધાંતોના કોઈપણ

પાસાની લાગુ થવાના સંદર્ભમાં મૌન હોય છે ત્યારે કુદરતી ન્યાયના સિદ્ધાંતોની લાગુતા કે જેને વૈધાનિક યોજનામાં ખાસ બાકાત રાખવામાં આવ્યા નથી તે પ્રતિબંધિત નથી. જ્યારે કુદરતી ન્યાયના ચોક્કસ સિદ્ધાંતને સ્પષ્ટ રીતે બાકાત રાખવામાં ન આવે, ત્યારે આ સિદ્ધાંત ન્યાયના હેતુને આગળ વધારવા માટે આપેલ કેસમાં લાગુ થશે. આ સંદર્ભમાં પંજાબ નેશનલ બેંક અને અન્યો વિરુદ્ધ કુંજ બિહારી મિશ્રા, ૧૯૯૮ (૭) એસ. સી. સી. ૮૪ માં આ અદાલતના કેસનો સંદર્ભ આપવામાં આવ્યો છે. ઉપરોક્ત કેસમાં, આ અદાલતને પંજાબ નેશનલ બેંક ઓફિસર એમ્પ્લોઈઝ (શિસ્ત અને અપીલ) રેગ્યુલેશન્સ, ૧૯૭૭ની જોગવાઈઓ પર વિચાર કરવાનો પ્રસંગ મળ્યો હતો. નિયમન ૭ તપાસ અહેવાલ પર કાર્યવાહીની જોગવાઈ કરે છે. ચુકાદાના ફક્ત ૧૦માં બહાર પાડવામાં આવેલ નિયમન ૭ નીચે મુજબ છે:

"૭ તપાસ અહેવાલ પર કાર્યવાહી. - (૧) અનુશાસનાત્મક સત્તાધિકારી, જો તે પોતે તપાસ અધિકારી ન હોય તો, તેના દ્વારા લેખિતમાં નોંધાયેલા કારણો માટે, નવી અથવા વધુ તપાસ અને અહેવાલ માટે તપાસ અધિકારીને કેસ મોકલી

શકે છે અને તપાસ અધિકારી તે પછી નિયમન ૬ ની જોગવાઈઓ અનુસાર જ્યાં સુધી હોઈ શકે ત્યાં સુધી વધુ તપાસ હાથ ધરવા માટે આગળ વધશે.

(૨) શિસ્ત સત્તાધિકારી, જો તે આરોપની કોઈપણ કલમ પર તપાસ અધિકારીના તારણો સાથે અસંમત હોય, તો આવી અસંમતિ માટેના તેના કારણો રેકૉર્ડ કરશે અને જો રેકૉર્ડ પરના પુરાવા આ હેતુ માટે પૂરતા હોય તો આવા આરોપ પર તેના પોતાના તારણો રેકૉર્ડ કરશે.

(૩) જો શિસ્ત અધિકારી, તમામ અથવા કોઈપણ આરોપની કલમો પરના તેના તારણોને ધ્યાનમાં રાખીને, અભિપ્રાય ધરાવે છે કે નિયમન ૪ માં નિર્દિષ્ટ કોઈપણ દંડ અધિકારી કર્મચારી પર લાદવો જોઈએ, તો તે નિયમન ૮ માં સમાવિષ્ટ કંઈપણ હોવા છતાં, આવા દંડ લાદવાનો આદેશ કરશે.

(૪) જો શિસ્ત અધિકારી તમામ અથવા કોઈપણ આરોપની કલમો પરના તેના તારણોને ધ્યાનમાં રાખીને

અભિપ્રાય ધરાવે છે કે કોઈ દંડની માંગ કરવામાં આવતી નથી, તો તે સંબંધિત અધિકારી કર્મચારીને દોષમુક્ત કરવાનો આદેશ પસાર કરી શકે છે.

૩૪ આ અદાલત સમક્ષ જે પ્રશ્ન પર ચર્ચા કરવામાં આવી હતી તે એ હતો કે નિયમન ૭ (૨) માં ગુનેગાર અધિકારીને શિસ્ત અધિકારી સમક્ષ પ્રતિનિધિત્વ કરવાની તક આપવાની કોઈ જોગવાઈ નથી જે ગુનેગાર કર્મચારીની તરફેણમાં રહેલા તારણોને ઉલટાવે છે, તેથી કુદરતી ન્યાયના નિયમો લાગુ પડતા નથી. આ અદાલતે એવું માન્યું હતું કે કુદરતી ન્યાયના સિદ્ધાંતને નિયમન ૭ (૨) માં વાંચવો પડશે, તેમ છતાં નિયમમાં ખાસ કરીને ગુનેગાર અધિકારીની સુનાવણીની જરૂર નથી. ફક્ત ૧૯ માં નીચે મુજબ જણાવવામાં આવ્યું હતું:—

"૧૯ ઉપરોક્ત ચર્ચાનું પરિણામ એ આવશે કે કુદરતી ન્યાયના સિદ્ધાંતોને નિયમન ૭ (૨) માં વાંચવું પડશે. તેના પરિણામે, જ્યારે પણ શિસ્ત અધિકારી કોઈ પણ આરોપની

કલમ પર તપાસ અધિકારી સાથે અસંમત થાય છે, ત્યારે તે આવા આરોપ પર તેના પોતાના તારણો નોંધે તે પહેલાં, તેણે આવી અસંમતિ માટેના તેના કામચલાઉ કારણોને નોંધવા જોઈએ અને ગુનેગાર અધિકારીને તેના તારણો નોંધે તે પહેલાં રજૂ કરવાની તક આપવી જોઈએ. તેના તારણો ધરાવતા તપાસ અધિકારીનો અહેવાલ જણાવવો પડશે અને ગુનેગાર અધિકારીને તપાસ અધિકારીના અનુકૂળ નિષ્કર્ષને સ્વીકારવા માટે શિસ્ત અધિકારીને સમજાવવાની તક મળશે. કુદરતી ન્યાયના સિદ્ધાંતો, જેમ કે આપણે પહેલેથી જ અવલોકન કર્યું છે, તે સત્તામંડળની જરૂર છે કે જેણે અંતિમ નિર્ણય લેવો પડે અને દંડ લાદવો પડે, જેથી ગેરવર્તણૂકનો આરોપ લગાવેલા અધિકારીને શિસ્ત અધિકારી અધિકારી સામે ઘડવામાં આવેલા આરોપો પર તેના તારણો રેકૉર્ડ કરે તે પહેલાં રજૂઆત દાખલ કરવાની તક મળે.

૩૫ આમ, તપાસમાં સ્વતંત્ર રીતે કામ કરવાના હોય તેવા તપાસ અધિકારીએ ફરિયાદી તરીકે કામ કર્યું છે કે નહીં તે પ્રશ્ન એ હકીકતનો પ્રશ્ન છે જેનો નિર્ણય ચોક્કસ કેસની

હકીકતો અને કાર્યવાહી પર થવો જોઈએ.વર્તમાન કેસમાં અમે નોંધ્યું છે કે ઉચ્ચ અદાલતે સમગ્ર તપાસની કાર્યવાહીને બોલાવી હતી અને કાર્યવાહીને ધ્યાનમાં લીધા પછી ઉચ્ચ અદાલત એ નિષ્કર્ષ પર આવી હતી કે તપાસ અધિકારીએ પોતે પ્રશ્નો પૂછીને ફરિયાદી પક્ષના સાક્ષીની મુખ્ય તપાસની આગેવાની કરી હતી.ઉચ્ચ અદાલતે વધુમાં જણાવ્યું હતું કે તપાસ અધિકારીએ ઉપરોક્ત શિસ્તની તપાસમાં પોતે ફરિયાદી અને ન્યાયાધીશ તરીકે કામ કર્યું હતું.૨૦૧૨ ના સિવિલ અપીલ નંબર ૨૬૦૮ ને જન્મ આપતા હાઈકોર્ટના ચુકાદાના ફક્ત ૯ અને ૧૦ માંથી હાઈકોર્ટના ઉપરોક્ત નિષ્કર્ષની નોંધ લેવામાં આવી છે.

૭૦ ઉપર નોંધાયેલા તમામ કારણોસર, અરજી સફળ થવા પાત્ર છે. સંબંધિત સત્તાવાળાઓ દ્વારા પસાર કરાયેલા વિવાદિત આદેશો સહિત સમગ્ર કાર્યવાહી તદનુસાર રદ કરવામાં આવે છે.અરજદારને તમામ પરિણામી લાભો સાથે સેવામાં પુનઃસ્થાપિત કરવામાં આવશે.

૭૧ ઉપર નોંધાયેલા તારણોને ધ્યાનમાં રાખીને, આ એક યોગ્ય કેસ છે જ્યાં ખર્ચ લાદવો જોઈએ જે અમે પ્રતિવાદી

દ્વારા અરજદારને ચૂકવવા માટે ૫,૦૦,૦૦૦-(માત્ર પાંચ લાખ રૂપિયા) નક્કી કરીએ છીએ.

૭૨ અરજી ઉપર મુજબ માન્ય છે ”.

૭.૧ તેમણે ૧૯૬૮ એર (ઓરી) ૧૪૮માં નોંધાયેલા હાદીબંધુ દાસ વિરુદ્ધ ડિસ્ટ્રિક્ટ મેજિસ્ટ્રેટ અને (૧૯૫૩) ૨ એલએલજે ૨૯૯માં નોંધાયેલા એલન બેરી એન્ડ કંપની, લિમિટેડ વિરુદ્ધ વર્કમેનના નિર્ણયો પર પણ આધાર રાખ્યો છે.

૮ વિદ્વાન વકીલ, શ્રી નિરાલ મહેતાએ વિનંતી કરી છે કે જો કોઈ ફરજિયાત જરૂરિયાત ન હોય, તો નિયમોમાં છૂટછાટ આપી શકાતી નથી, દરેક બાબતનો નિર્ણય હકીકતોના આધારે કરવો પડશે, જે હકીકતો જરૂરી છે જેથી કોઈ પૂર્વગ્રહ ન થાય.

૯ (૨૦૧૮) ૭ એસ. સી. સી. ૬૭૦ માં નોંધાયેલા યુનિયન ઓફ ઇન્ડિયા વિરુદ્ધ રામ લખન શર્માના કેસમાં આપવામાં આવેલા સર્વોચ્ચ અદાલતના નિર્ણયને પ્રથમ લેતા, ભારત સંઘ દ્વારા ગુવાહાટી ઉચ્ચ ન્યાયાલયના ચુકાદાને પડકારતી અપીલ દાખલ કરવામાં આવી હતી, જેના દ્વારા પ્રતિવાદી દ્વારા તેમના દૂર

કરવાના આદેશોને પડકારતી રિટ અરજીઓને દૂર કરવાના/બરતરફીના આદેશને રદ કરીને મંજૂરી આપવામાં આવી હતી અને પ્રતિવાદીઓને પુનઃસ્થાપિત કરવાનો નિર્દેશ આપવામાં આવ્યો હતો.ગુવાહાટી ઉચ્ચ અદાલતે રિટ અરજીઓને મંજૂરી આપી હતી, તે એક એવો કેસ હતો જેમાં પ્રતિવાદીઓમાંથી એકને સેન્ટ્રલ રિઝર્વ પોલીસ ફોર્સ (સીઆરપીએફ) માં કોન્સ્ટેબલ તરીકે નિયુક્ત કરવામાં આવ્યો હતો અને તેની સામે બળાત્કારના આરોપો હતા અને પ્રથમ માહિતી અહેવાલ દાખલ કરવામાં આવ્યો હતો.

૯.૧ તેમને સસ્પેન્ડ કરવામાં આવ્યા હતા અને આરોપપત્ર બહાર પાડવામાં આવ્યું હતું જેમાં આરોપોનો લેખ હતો.તેમના પર બળના સભ્ય તરીકે તેમની ક્ષમતામાં ગેરવર્તણૂકનું કૃત્ય કરવાનો આરોપ મૂકવામાં આવ્યો હતો.

૯.૨ શિસ્ત સત્તામંડળે તપાસ અધિકારીની નિમણૂક કરી છે અને તપાસ અધિકારીએ ફરિયાદી પક્ષના પુરાવા નોંધ્યા છે.તપાસ અહેવાલ સુપરત કરવામાં આવ્યો હતો અને ગુનેગારને પૂરો પાડવામાં આવ્યો હતો.નોકરીમાંથી દૂર કરવાનો દંડ લાદવામાં આવ્યો હતો; જો કે, એફ. આઈ.

આર. ના આધારે, સેશન્સ જજે તેમને તેમની સામે લગાવવામાં આવેલા આરોપોમાંથી મુક્ત કરી દીધા હતા.નિર્દોષ જાહેર થયા પછી, અપરાધીએ તેને હટાવવાના આદેશને પડકાર્યો હતો.ઉચ્ચ અદાલતે સીઆરપીએફના નિયમો હેઠળ અપીલને મંજૂરી આપી અને અરજીને ફગાવી દીધી.તેમની અપીલ અપીલીય સત્તામંડળ દ્વારા નકારી કાઢવામાં આવી હતી અને પોલીસ મહાનિરીક્ષક સમક્ષ પુનરીક્ષણ પણ દાખલ કરવામાં આવ્યું હતું, જેને પણ નકારી કાઢવામાં આવ્યું હતું.

૯.૩ લર્નડ સિંગલ જજ, જ્યારે તેમણે દૂર કરવાના આદેશને પડકાર્યો હતો, ત્યારે તેમણે દૂર કરવાના આદેશને રદ કર્યો હતો અને પ્રતિવાદીને પુનઃસ્થાપિત કરવાનો નિર્દેશ આપ્યો હતો.એ પણ નિર્દેશ આપવામાં આવ્યો હતો કે પ્રસ્તુત અધિકારીની નિમણૂકના તબક્કાથી શિસ્તની તપાસ નવેસરથી શરૂ થવી જોઈએ.

૯.૪ એવી દલીલ કરવામાં આવી હતી કે ઉચ્ચ અદાલતે રજૂઆત અધિકારીની નિમણૂક ન કરવાના આધારે બરતરફીના આદેશને રદ કરીને ભૂલ કરી હતી, સીઆરપીએફના

નિયમોના નિયમ ૨૭ માં રજૂઆત અધિકારીની નિમણૂકની જોગવાઈ નથી.યુનિયન અનુસાર, શિસ્તની તપાસમાં પૂરતી તક પૂરી પાડવામાં આવી હતી.સી. આર. પી. એફ. ના નિયમોના નિયમ ૨૭ હેઠળ તપાસ કરવા માટે પ્રસ્તુત અધિકારીની નિમણૂક કરવાનો કોઈ આદેશ નહોતો.સી. આર. પી. એફ. નિયમોના નિયમ ૨૭ના અવલોકન પર ઉચ્ચ અદાલતે ચુકાદો આપ્યો છે કે આ નિયમ પ્રસ્તુત અધિકારીની નિમણૂક સૂચવતો નથી અથવા તેના પર વિચાર કરતો નથી.કર્મચારીની સજા અને અપીલ પ્રક્રિયા સહિતની સેવાની શરતો વૈધાનિક નિયમો દ્વારા સંચાલિત થાય છે.અદાલતે વધુમાં જણાવ્યું હતું કે શિસ્તની કાર્યવાહી અર્ધ-ન્યાયિક કાર્યવાહી છે અને તપાસ અધિકારી સ્વતંત્ર ન્યાયનિર્ણાયકના હોદ્દા પર છે અને ન્યાયી, નિષ્પક્ષ રીતે કાર્ય કરવા માટે બંધાયેલા છે.સંબંધિત સત્તામંડળે પક્ષપાત વિના, ન્યાયી અને નિષ્પક્ષ રીતે સદ્ભાવનાથી કાર્ય કરવું પડશે.

૯.૫ અદાલતે સર્વોચ્ચ અદાલતના વિવિધ નિર્ણયોને ટાંકીને જણાવ્યું હતું કે જ્યારે વૈધાનિક નિયમ પ્રસ્તુત અધિકારીની નિમણૂક પર વિચાર કરતું નથી ત્યારે પ્રસ્તુત અધિકારીની

નિમણૂક ન થવી એ હકીકતમાં તપાસને દૂષિત કરે છે કે કેમ.અદાલતે એ પણ નોંધ્યું કે ઉચ્ચ અદાલતને જાણવા મળ્યું કે તપાસ અધિકારી પ્રતિવાદી વિરુદ્ધ વકીલ તરીકે કામ કરે છે.અદાલતે એવું માન્યું હતું કે વૈધાનિક જોગવાઈ જ્યારે રજૂઆત અધિકારી, તપાસ અધિકારીની નિમણૂકને ફરજિયાત કરતી નથી, જે સ્વતંત્ર હોવી જોઈએ અને શિસ્ત સત્તામંડળનો પ્રતિનિધિ ન હોવો જોઈએ, જો તે અન્ય કોઈ ક્ષમતામાં કામ કરવાનું શરૂ કરે અને એવી રીતે કાર્ય કરવા માટે આગળ વધે કે જાણે તે કર્મચારીને સજા આપવા માટે પુરાવા મેળવવામાં રસ ધરાવે છે, તો પક્ષપાતનો સિદ્ધાંત અમલમાં આવે છે.અદાલતે આ વિષય પરના કાયદાની સમીક્ષા કરી હતી અને આ અંગેના સિદ્ધાંતોને પુનરાવર્તિત કરીને જણાવ્યું હતું કે કોઈ ચોક્કસ કેસની હકીકતોની પરિસ્થિતિમાં સિદ્ધાંતોને કાળજીપૂર્વક લાગુ કરવામાં આવ્યા છે.દરેક કેસમાં રજૂઆત અધિકારીની નિમણૂકની કોઈ જરૂર નથી, પછી ભલે કાયદાકીય નિયમો સત્તાવાળાઓને નિમણૂક કરવા માટે સક્ષમ બનાવે અથવા ચૂપ રહે.જ્યારે કાયદાકીય નિયમો કુદરતી ન્યાયના સિદ્ધાંતોના કોઈપણ પાસાની લાગુ થવાના સંદર્ભમાં મૌન હોય છે, ત્યારે કુદરતી ન્યાયના સિદ્ધાંતોની લાગુતા કે જે વૈધાનિક યોજનામાં ખાસ

બાકાત નથી તે પ્રતિબંધિત નથી.જ્યારે કુદરતી ન્યાયના ચોક્કસ સિદ્ધાંતને સ્પષ્ટ રીતે બાકાત રાખવામાં ન આવે, ત્યારે આ સિદ્ધાંત ન્યાયના હેતુને આગળ વધારવા માટે આપેલ કેસમાં લાગુ થશે.અદાલતે એવું માન્યું હતું કે તપાસમાં સ્વતંત્ર રીતે કામ કરવાના માનવામાં આવતા તપાસ અધિકારીએ ફરિયાદી તરીકે કામ કર્યું છે કે નહીં તે પ્રશ્ન હકીકતનો પ્રશ્ન છે જેનો નિર્ણય ચોક્કસ કેસની હકીકતો અને કાર્યવાહી પર થવો જોઈએ.ઉચ્ચ અદાલત, જો એવા નિષ્કર્ષ પર આવે કે તપાસ અધિકારીએ વકીલ તરીકે પણ કામ કર્યું છે, તો સ્વતંત્ર ન્યાયાધીશની ક્ષમતા ગુમાવી દેવામાં આવી હતી, જે ન્યાયાધીશની તેમની સ્વતંત્ર ભૂમિકાને પ્રતિકૂળ અસર કરે છે.અદાલતે એવું માન્યું હતું કે પક્ષપાતનો સિદ્ધાંત અમલમાં આવશે અને અપીલકર્તાને નવેસરથી તપાસ સાથે આગળ વધવાની સ્વતંત્રતા આપીને બરતરફીના આદેશોને રદ કરવામાં ઉચ્ચ અદાલત યોગ્ય હતી.

૯.૬ સર્વોચ્ચ અદાલતના સંબંધિત તારણો અને નિરીક્ષણોનું પુનઃઉત્પાદન કરવું નફાકારક રહેશે.

"૨૫ ફુદરતી ન્યાયના નિયમોને વહીવટી કાયદાના સિદ્ધાંતો તરીકે માન્યતા આપવામાં આવી છે અને વિકસાવવામાં આવ્યા છે.ફુદરતી ન્યાયના ઘણા પાસાં છે.તેના તમામ પાસાઓ ન્યાય અને નિષ્પક્ષતા સુનિશ્ચિત કરવાના પગલાં છે.સુરેશ કોશી જ્યોર્જ વિરુદ્ધ કેરળ યુનિવર્સિટી અને અન્યો, એ. આઈ. આર. ૧૯૬૯ એસ. સી. ૧૯૮ માં આ અદાલતને એક કેસના સંદર્ભમાં ફુદરતી ન્યાયના સિદ્ધાંતો પર વિચાર કરવાનો પ્રસંગ મળ્યો હતો, જેમાં પરીક્ષામાં ગેરરીતિ અપનાવવાનો આરોપ લગાવનાર વિદ્યાર્થી સામે શિસ્તભંગની કાર્યવાહી કરવામાં આવી હતી.ફકરા ૭ માં આ અદાલતે એવું માન્યું હતું કે આપેલ કેસમાં અપનાવવામાં આવેલી પ્રક્રિયા દ્વારા ફુદરતી ન્યાયની જરૂરિયાતો પૂરી કરવામાં આવી છે કે કેમ તે પ્રશ્ન મોટા પ્રમાણમાં કેસની હકીકતો અને સંજોગો, ટ્રિબ્યુનલની રચના અને નિયમો પર આધારિત હોવો જોઈએ.ફકરા ૭ અને ૮માં નીચે મુજબ જણાવવામાં આવ્યું હતું:

"૭.....ફુદરતી ન્યાયના નિયમો મૂર્ત નિયમો નથી.આપેલ કેસમાં અપનાવવામાં આવેલી પ્રક્રિયા

દ્વારા કુદરતી ન્યાયની જરૂરિયાતો પૂરી કરવામાં આવી છે કે કેમ તે પ્રશ્ન મોટા પ્રમાણમાં કેસની હકીકતો અને સંજોગો, ટ્રિબ્યુનલની રચના અને નિયમો કે જેના હેઠળ તે કાર્ય કરે છે તેના પર આધાર રાખે છે.

૮ રસેલ વિરુદ્ધ ડ્યુક ઓફ નોર્ફોલ્કમાં, ટકર, એલ. જે. એ અવલોકન કર્યું:

"મારા મતે, દરેક પ્રકારની તપાસ અને દરેક પ્રકારની સ્થાનિક ટ્રિબ્યુનલને સાર્વત્રિક રીતે લાગુ પડે તેવા કોઈ શબ્દો નથી. કુદરતી ન્યાયની જરૂરિયાતો કેસના સંજોગો, તપાસની પ્રકૃતિ, જે નિયમો હેઠળ ટ્રિબ્યુનલ કામ કરી રહ્યું છે, જે વિષય સાથે વ્યવહાર કરવામાં આવી રહ્યો છે, વગેરે પર આધારિત હોવી જોઈએ. તદનુસાર, મને કુદરતી ન્યાયની વ્યાખ્યાઓમાંથી વધુ સહાય મળતી નથી જેનો સમયાંતરે ઉપયોગ કરવામાં આવે છે, પરંતુ, જે પણ ધોરણ અપનાવવામાં આવે છે, એક આવશ્યક બાબત એ છે કે સંબંધિત વ્યક્તિને તેનો કેસ રજૂ કરવાની વાજબી તક હોવી જોઈએ.

૨૬ આ અદાલતની બંધારણીય ખંડપીઠે એ. કે. કાઈપિક અને અન્યો વિરુદ્ધ ભારત સંઘ અને અન્યો, એ. આઈ. આર. ૧૯૭૦ એસ. સી. ૧૫૦ માં કુદરતી ન્યાયના સિદ્ધાંતોને વિસ્તૃત રીતે ધ્યાનમાં લીધા છે અને સમજાવ્યા છે. આ અદાલતે એવું માન્યું હતું કે કુદરતી ન્યાયના નિયમોનો ઉદ્દેશ ન્યાયને સુરક્ષિત કરવાનો અથવા ન્યાયની નિષ્ફળતાને રોકવા માટે તેને નકારાત્મક રીતે મૂકવાનો છે. તાજેતરના વર્ષોમાં કુદરતી ન્યાયની વિભાવનામાં ઘણો ફેરફાર થયો છે શરૂઆતમાં બે સિદ્ધાંતોના સમાવેશ તરીકે માન્યતા આપવામાં આવી હતી કે કોઈ પણ વ્યક્તિ તેના પોતાના કેસમાં ન્યાયાધીશ નહીં હોય અને પક્ષને વાજબી સુનાવણી આપ્યા વિના તેની વિરુદ્ધ કોઈ નિર્ણય આપવામાં આવશે નહીં, અન્ય વિવિધ પાસાઓને માન્યતા આપવામાં આવી છે. ફકરો ૨૦ માં નીચે મુજબ જણાવવામાં આવ્યું છે:

"૨૦ કુદરતી ન્યાયના નિયમોનો ઉદ્દેશ ન્યાયને સુરક્ષિત કરવાનો અથવા ન્યાયની નિષ્ફળતાને રોકવા માટે તેને નકારાત્મક રીતે મૂકવાનો છે. આ નિયમો માત્ર એવા વિસ્તારોમાં જ કામ કરી શકે છે જે માન્ય રીતે બનાવેલા કોઈપણ કાયદા હેઠળ આવતા નથી. બીજા શબ્દોમાં કહીએ તો તેઓ દેશના કાયદાનું સ્થાન લેતા નથી પરંતુ તેને પૂરક બનાવે છે. તાજેતરના વર્ષોમાં કુદરતી ન્યાયની વિભાવનામાં ઘણો ફેરફાર થયો છે ભૂતકાળમાં એવું માનવામાં આવતું હતું કે તેમાં માત્ર બે નિયમોનો સમાવેશ થાય છે, એટલે કે (૧) કોઈ પણ વ્યક્તિ તેના પોતાના કેસમાં ન્યાયાધીશ રહેશે નહીં (નેમો ડેબેટ એસે જુડેક્સ પ્રોપ્રિયા કૌસા) અને (૨) પક્ષકાર સામે વાજબી સુનાવણી (ઓડી અલ્ટરમ પાર્ટેમ) કર્યા વિના કોઈ નિર્ણય આપવામાં આવશે નહીં. ત્યારબાદ ટૂંક સમયમાં જ ત્રીજા નિયમની કલ્પના કરવામાં આવી હતી અને તે અર્ધ - ન્યાયિક તપાસ સદ્ભાવનાથી થવી જોઈએ, પક્ષપાત વિના અને મનસ્વી રીતે અથવા ગેરવાજબી રીતે નહીં.

૨૭ ઉત્તર પ્રદેશ રાજ્ય અને અન્યો વિરુદ્ધ સરોજ
કુમાર સિંહા, ૨૦૧૦ (૨) એસ. સી. સી.
૭૭૨ માં, આ અદાલતે નક્કી કર્યું હતું કે
તપાસ અધિકારી અર્ધ-ન્યાયિક અધિકારી
છે, તેણે સ્વતંત્ર ન્યાયાધીશ તરીકે કામ કરવું
પડશે અને તે વિભાગ/શિસ્ત
અધિકારી/સરકારનો પ્રતિનિધિ નથી. ફક્ત
૨૮ અને ૩૦ માં નીચે મુજબ જણાવવામાં
આવ્યું છે:

"૨૮ અર્ધ-ન્યાયિક સત્તામાં કામ કરતા તપાસ
અધિકારી સ્વતંત્ર ન્યાયાધીશના હોદ્દા પર હોય
છે. તે વિભાગ/શિસ્ત અધિકારી/સરકારનો
પ્રતિનિધિ હોવો જોઈએ નહીં. તેમનું કાર્ય
વિભાગ દ્વારા રજૂ કરાયેલા પુરાવાઓની તપાસ
કરવાનું છે, ગુનેગાર અધિકારીની ગેરહાજરીમાં
પણ એ જોવા માટે કે શું આરોપ સાબિત થાય
છે તે સાબિત કરવા માટે અસંદિગ્ધ પુરાવા
પૂરતા છે કે કેમ. વર્તમાન કિસ્સામાં ઉપરોક્ત
પ્રક્રિયાનું પાલન કરવામાં આવ્યું નથી. કોઈ

મૌખિક પુરાવાની તપાસ કરવામાં આવી ન હોવાથી દસ્તાવેજો સાબિત થયા નથી, અને પ્રતિવાદીઓ સામે આરોપો સાબિત થયા છે તે નિષ્કર્ષ પર વિચાર કરી શકાયો નથી.

૩૦ જ્યારે સરકારી કર્મચારી સામે વિંભાગીય તપાસ હાથ ધરવામા આવે છે ત્યારે તેને આકસ્મિક ક્વાયત તરીકે ગણી શકાય નહીં.તપાસની કાર્યવાહી પણ બંધ મનથી ચલાવી શકાતી નથી.તપાસ અધિકારી સંપૂર્ણપણે નિષ્પક્ષ હોવો જોઈએ.કુદરતી ન્યાયના નિયમોનું પાલન કરવું જરૂરી છે જેથી માત્ર ન્યાય જ ન થાય પરંતુ તે સ્પષ્ટ રીતે કરવામાં આવે તેવું પણ જોવા મળે.કુદરતી ન્યાયના નિયમોનો ઉદ્દેશ એ સુનિશ્ચિત કરવાનો છે કે સરકારી કર્મચારી સાથે કાર્યવાહીમાં ન્યાયી વ્યવહાર કરવામાં આવે જે બરતરફી/સેવામાંથી દૂર કરવા સહિતની સજા લાદવામાં પરિણમી શકે.

૨૮ જ્યારે વૈધાનિક નિયમ પ્રસ્તુત અધિકારીની નિમણૂક પર વિચાર કરતું નથી ત્યારે શું પ્રસ્તુત અધિકારીની નિમણૂક ન થવી એ હકીકતમાં તપાસને દૂષિત કરે છે?અમે નિયમ ૨૭ની વૈધાનિક જોગવાઈની નોંધ લીધી છે જે સૂચવતી નથી કે શિસ્તની તપાસમાં પ્રસ્તુત અધિકારીની નિમણૂકની કોઈ વૈધાનિક જરૂરિયાત છે.આમ તે સ્પષ્ટ છે કે વૈધાનિક જોગવાઈ પ્રસ્તુત અધિકારીની નિમણૂકને ફરજિયાત નથી કરતી.જ્યારે વૈધાનિક જોગવાઈમાં રજૂઆત અધિકારીની નિમણૂકની જરૂર નથી ત્યારે કુદરતી ન્યાયના સિદ્ધાંતોનું ઉલ્લંઘન થઈ શકે તેવા કોઈ સંજોગો હોઈ શકે છે કે કેમ તે વ્યાપક પ્રશ્ન છે જેનો જવાબ આ કેસમાં આપવાની જરૂર છે.અમે ઉપર નોંધ્યું છે કે ઉચ્ચ અદાલતે પ્રતિવાદીઓ સામે ફરિયાદી તરીકે કામ કરતા તપાસ અધિકારીમાં કુદરતી ન્યાયના સિદ્ધાંતોનું ઉલ્લંઘન કર્યું હોવાનું જણાયું છે.તપાસ અધિકારી જે સ્વતંત્ર હોવો જોઈએ અને શિસ્ત અધિકારીનો પ્રતિનિધિ ન હોવો જોઈએ જો તે અન્ય કોઈ ક્ષમતામાં કામ કરવાનું શરૂ કરે અને એવી રીતે કાર્ય કરવા આગળ વધે કે જાણે તે કર્મચારીને સજા આપવા

માટે પુરાવા મેળવવામાં રસ ધરાવે, તો પક્ષપાતનો સિદ્ધાંત અમલમાં આવે છે.

૨૯ કર્ણાટક હાઈકોર્ટના ન્યાયમૂર્તિ એમ. રામા જોઈસને ભારત ઇલેક્ટ્રોનિક્સ લિમિટેડ વિરુદ્ધ કે. કાસી, આઈએલઆર ૧૯૮૭ કર્ણાટક ૩૬૬માં ઉપરોક્ત પાસાને ધ્યાનમાં લેવાનો પ્રસંગ મળ્યો હતો.ઉપરોક્ત કેસમાં ઘરેલું તપાસના આદેશને શ્રમ અને ઔદ્યોગિક ટ્રિબ્યુનલ સમક્ષ પડકારવામાં આવ્યો હતો.લેવામાં આવેલા આધારો એ હતા કે, તપાસને દૂષિત કરવામાં આવે છે કારણ કે હાજર અધિકારીની નિમણૂક કરવામાં આવી ન હતી અને વધુ તપાસ અધિકારીએ ફરિયાદીની ભૂમિકા ભજવી હતી.આ અદાલતે એવું માન્યું હતું કે હાજર અધિકારીની નિમણૂક કરવાની કોઈ કાનૂની મજબૂરી નથી પરંતુ જો તપાસ અધિકારી હાજર અધિકારીની ભૂમિકા ભજવે છે, તો તપાસ અમાન્ય રહેશે.ફકરા ૮ અને ૯માં નીચે મુજબ જણાવવામાં આવ્યું હતું:

"૮ અન્ય એક આધાર જેના પર સ્થાનિક તપાસને અમાન્ય ઠેરવવામાં આવી હતી તે એ હતો કે રજૂઆત અધિકારીની નિમણૂક કરવામાં આવી ન હતી. ટ્રિબ્યુનલનો આ મત પણ સ્પષ્ટ રીતે અસમર્થનીય છે. પ્રસ્તુત અધિકારીની નિમણૂક કરવાની કોઈ કાનૂની મજબૂરી નથી.તેથી, રજૂઆત અધિકારીની નિમણૂક કરવામાં આવી ન હતી તે માત્ર હકીકત એ તપાસને રદ કરવાનો કોઈ આધાર નથી જુઓ: ગોપાલકૃષ્ણ રેડ્ડી વિરુદ્ધ કર્ણાટક રાજ્ય (આઈએલઆર ૧૯૮૦ કર ૫૭૫).એ વાત સાચી છે કે રજૂઆત અધિકારીની ગેરહાજરીમાં જો તપાસ અધિકારી રજૂઆત અધિકારીની ભૂમિકા ભજવે છે, તો તપાસ અમાન્ય રહેશે અને આ પાસું અરજદાર માટે ઉઠાવવામાં આવેલા આગામી મુદ્દા પરથી ઉદ્ભવે છે, જેના પર હું હવે પછી તરત જ વિચાર કરીશ.

૯ ત્રીજો આધાર જેના પર ઔદ્યોગિક ટ્રિબ્યુનલે
સ્થાનિક તપાસને અમાન્ય ગણાવી હતી તે એ
હતો કે તપાસ અધિકારીએ રજૂઆત અધિકારીની
ભૂમિકા ભજવી હતી.તારણોનો સંબંધિત ભાગ
વાંચે છે:

"કામદારના વિદ્વાન વકીલે વધુમાં દલીલ
કરી હતી કે તપાસ અધિકારી દ્વારા
વ્યવસ્થાપનના સાક્ષીઓને પૂછવામાં
આવેલા પ્રશ્નો સૂચવે છે કે તે કામદાર સામે
પક્ષપાતી અને પૂર્વગ્રહયુક્ત હતો.કોઈ
રજૂઆત અધિકારીની નિમણૂક કેમ
કરવામાં આવી ન હતી અને તપાસ
અધિકારીએ વ્યવસ્થાપનના સાક્ષીઓને
પ્રશ્નો પૂછવાનો બોજ કેમ ઉપાડ્યો તે અંગે
કોઈ સ્પષ્ટતા કરવામાં આવી નથી.એક્સ્ટ
ખાતે તપાસની કાર્યવાહી. એ-૬ જણાવે
છે કે બચાવ પક્ષ દ્વારા વ્યવસ્થાપનના
સાક્ષીઓની કોસ-એક્ઝામિનેશન પછી,

પૂછપરછ અધિકારીએ સમજૂતી દ્વારા
કેટલાક પ્રશ્નો મૂક્યા છે, પરંતુ તેમના
સ્વભાવથી એક નિષ્કર્ષ ઊભો થાય છે કે
તેમને ખામી ભરવા માટે નિર્દેશિત કરવામાં
આવે છે.મેનેજમેન્ટના વિદ્વાન વકીલે
દલીલ કરી હતી કે તપાસ અધિકારીએ
કુદરતી ન્યાયના સિદ્ધાંતોનું પાલન કર્યું છે
અને સ્થાનિક તપાસ તદ્દન માન્ય છે.મારો
મત છે કે હકીકત એ છે કે તપાસ
અધિકારીએ પોતે મેનેજમેન્ટ માટે પ્રોઝેન્ટિંગ
ઓફિસરની ભૂમિકા સંભાળી છે અને તે
મામલાના મૂળ સુધી જાય છે અને
તપાસને દૂષિત કરે છે.

જ્યાં સુધી કાયદાની સ્થિતિનો સંબંધ છે,
તે સામાન્ય આધાર છે કે જો તપાસ
અધિકારી ફરિયાદીની ભૂમિકા ભજવે છે
અને બચાવ પક્ષના સાક્ષીઓની કોસ-
એક્ઝામિનેશન કરે છે અથવા ફરિયાદી
પક્ષના સાક્ષીઓને પક્ષપાતી માનસિક

સ્થિતિને સ્પષ્ટપણે ખુલ્લી પાડતા અગ્રણી પ્રશ્નો મૂકે છે, તો તપાસ કુદરતી ન્યાયના સિદ્ધાંતોની વિરુદ્ધ હશે.પરંતુ આ કિસ્સામાં વિચારણા માટેનો પ્રશ્ન છે:શું તપાસ અધિકારીએ આવું કર્યું?તે પણ સ્થાપિત કાયદો છે કે તપાસ અધિકારી જ્યાં પણ જરૂરી બને ત્યાં સ્પષ્ટતા માટે સાક્ષીઓને પ્રશ્નો પૂછવાનો હક્કદાર છે અને જ્યાં સુધી તપાસ અધિકારી સાક્ષીઓને પ્રશ્નો પૂછ્યા પછી ગુનેગાર કર્મચારીને સાક્ષીઓની ઉલટતપાસ કરવાની મંજૂરી આપવામાં આવે છે, ત્યાં સુધી તપાસ કાર્યવાહીને અયોગ્ય તરીકે મહાભિયોગ કરી શકાતી નથી.

૩૦ આ અદાલતને લાંબાબાડી ટી એસ્ટેટના કામદારો વિરુદ્ધ લાંબાબારી ટી એસ્ટેટ, ૧૯૬૬ (૨) એલએલજે ૩૧૫ કેસમાં અવલોકન કરવાનો પ્રસંગ મળ્યો હતો કે જો તપાસ અધિકારી તપાસ અધિકારી તરીકે પોતાનું કાર્ય ન

રાખે પરંતુ ફરિયાદી બને તો તપાસ દૂષિત થાય
છે. નીચે પ્રમાણે અવલોકન કરવામાં આવ્યું હતું:

"પ્રથમ ચાર્જ પર મેનેજમેન્ટ દ્વારા હાથ
ધરવામાં આવેલી તપાસની અધ્યક્ષતા પોતે
મેનેજર દ્વારા કરવામાં આવી હતી.તે સહાયક
વ્યવસ્થાપક અને અન્ય બેની હાજરીમાં હાથ
ધરવામાં આવી હતી તપાસ તેની પ્રક્રિયામાં
યોગ્ય ન હતી.મેનેજરે નિવેદનો નોંધ્યા,
ગુનેગાર મજૂરોની પૂછપરછ કરી અને હકીકતો
પર પોતાના નિવેદનો આપ્યા અને નોંધ્યા
અને ગુનેગાર મજૂરોને પોતાના દ્વારા
નોંધાયેલા નિવેદનોના સત્ય વિશે પૂછપરછ
કરી.મેનેજરે પૂછપરછ અધિકારી તરીકે
પોતાનું કાર્ય અલગ રાખ્યું ન હતું પરંતુ
વારાફરતી સાક્ષી, વકીલ અને મેનેજર બંન્ધા
હતા.પરિણામે તપાસનો રેકૉર્ડ અસ્પષ્ટ અને
અસંતોષકારક છે.

૩૧ મધ્ય પ્રદેશ હાઈકોર્ટની એક ખંડપીઠે મુખ્ય ન્યાયાધીશ આર વિરુદ્ધ રવીન્દ્રન (જે તે સમયે હતા) દ્વારા બોલતા જ્યારે તપાસ અધિકારી ભારત સંઘ વિરુદ્ધ મોહમ્મદમાં વકીલ તરીકે કામ કરવાનું શરૂ કરે છે ત્યારે તપાસની અવગણના કરવાના પ્રશ્ન પર વિચાર કરવાનો પ્રસંગ મળ્યો હતો. નસીમ સિદ્દીકી. ઉપરોક્ત કેસમાં કોર્ટે રેલવે સેવકો (શિસ્ત અને અપીલ) નિયમો, ૧૯૬૮ના નિયમ ૯(૯)(સી) પર વિચાર કર્યો હતો. ડિવિઝન બેન્ચે કુદરતી ન્યાયના મૂળભૂત સિદ્ધાંતોને વિસ્તૃત કરતી વખતે ચુકાદાના પેરા ૭ માં સાત સારી રીતે માન્યતા પ્રાપ્ત પાસાઓની ગણતરી કરી હતી જે નીચેની અસર માટે છે:

"૭ કુદરતી ન્યાયના મૂળભૂત સિદ્ધાંતોમાંથી એક એ છે કે કોઈ પણ માણસ તેના પોતાના કેસમાં ન્યાયાધીશ નહીં હોય. આ સિદ્ધાંતમાં સાત સારી રીતે માન્યતા પ્રાપ્ત પાસાઓ છે:

(i) ન્યાયનિર્ણાયક નિષ્પક્ષ અને
પક્ષપાતથી મુક્ત રહેશે, (ii)
ન્યાયનિર્ણાયક વકીલ નહીં હોય, (iii)
ફરિયાદી ન્યાયનિર્ણાયક નહીં હોય.

(iv) સાક્ષી ન્યાયાધીશ ન હોઈ શકે.

(v) ન્યાયાધીશે આરોપોની તપાસ કરતી
વખતે કેસની હકીકતો વિશે પોતાનું
વ્યક્તિગત જ્ઞાન ન આપવું જોઈએ,

(vi) ન્યાયનિર્ણાયક તેના ઉપરી
અધિકારીઓ અથવા અન્ય લોકોના
આદેશો પર નિર્ણય નહીં લે,

(vii) ન્યાયનિર્ણાયક આ મુદ્દાનો નિર્ણય
રેકૉર્ડ પરની સામગ્રીના સંદર્ભમાં કરશે
અને બાહ્ય સામગ્રીના સંદર્ભમાં અથવા
બાહ્ય વિચારણાઓ પર નહીં.

જો આમાંના કોઈપણ મૂળભૂત નિયમોનું ઉલ્લંઘન
કરવામાં આવે તો તપાસને દૂષિત કરવામાં
આવશે.

૩૨ ડિવિઝન બેન્ચે વધુમાં જણાવ્યું હતું કે જ્યાં
તપાસ અધિકારી રજૂઆત અધિકારી તરીકે કામ કરે છે,
ત્યાં પક્ષપાતની ધારણા કરી શકાય છે. ફકરો ૯ નીચે
મુજબ છે:

"૯ સ્થાનિક તપાસ નિષ્પક્ષ વ્યક્તિ દ્વારા થવી
જોઈએ જેનો આ ઘટના સાથે કોઈ સંબંધ નથી,
જેથી તે તપાસના વિષયો નક્કી કરવામાં નિષ્પક્ષ
અને ઉદ્દેશ્યપૂર્ણ બની શકે. જ્યાં સુધી તપાસ
પૂર્ણ ન થાય ત્યાં સુધી તેણે ખુલ્લું મન રાખવું
જોઈએ અને ન તો પક્ષપાત સાથે કામ કરવું
જોઈએ અને ન તો પક્ષપાતની છાપ આપવી
જોઈએ. જ્યાં તપાસ અધિકારી રજૂઆત અધિકારી
તરીકે કામ કરે છે, ત્યાં પક્ષપાતની ધારણા કરી
શકાય છે. તમામ ઘટનાઓમાં, તે સ્પષ્ટપણે

પૂર્વગ્રહની છાપ આપે છે.તપાસ અધિકારી
ન્યાયાધીશ અથવા ન્યાયનિર્ણાયકની સ્થિતિમાં
હોય છે.પ્રસ્તુતકર્તા અધિકારી વકીલની સ્થિતિમાં
હોય છે.જો તપાસ અધિકારી રજૂઆત અધિકારી
તરીકે કામ કરે છે, તો તે ફરિયાદી તરીકે કામ
કરતા ન્યાયાધીશ સમાન હશે.જ્યારે તપાસ
અધિકારી ફરિયાદી પક્ષના સાક્ષીઓની તપાસ
કરે છે અને તેમને હકીકતો દ્વારા દોરી જાય છે
જેથી કર્મચારી સામે શિસ્ત અધિકારીનો કેસ રજૂ
કરી શકાય અથવા ગુનેગાર કર્મચારી અથવા તેના
સાક્ષીઓની ઉલટ તપાસ કરીને માલિક/શિસ્ત
અધિકારીનો કેસ સ્થાપિત કરી શકાય, ત્યારે
તપાસ અધિકારીને ખુલ્લું મન હોવાનું કહી શકાય
નહીં.હકીકત એ છે કે તે એમ્પ્લોયરનો કેસ રજૂ
કરે છે અને એમ્પ્લોયરના કેસને ટેકો આપે છે તે
એમ માનવા માટે પૂરતું છે કે તપાસ અધિકારી
પાસે ખુલ્લું મન નથી.

૩૩ ડિવિઝન બેન્ચે આ મુદ્દાને વિસ્તૃત રીતે ધ્યાનમાં લીધા પછી ફરિયાદ ૧૬ માં સિદ્ધાંતોનો સારાંશ આપ્યો જે નીચેની અસર માટે છે:

"૧૬ આપણે સિદ્ધાંતોનો સારાંશ આ રીતે આપી શકીએ:

(i) તપાસ અધિકારી, જે ન્યાયાધીશના હોદ્દા પર હોય, તે વકીલના હોદ્દા પર હાજર અધિકારી તરીકે કામ કરશે નહીં.

(ii) શિસ્ત સત્તામંડળ માટે દરેક તપાસમાં રજૂઆત અધિકારીની નિમણૂક કરવી જરૂરી નથી. પ્રસ્તુતકર્તા અધિકારીની બિન-નિમણૂક, પોતે જ તપાસને દૂષિત કરશે નહીં.

(iii) તપાસ અધિકારી, સત્ય પર પહોંચવા અથવા સ્પષ્ટતા મેળવવા માટે, ફરિયાદી પક્ષના સાક્ષીઓ તેમજ બચાવ પક્ષના સાક્ષીઓને પણ પ્રશ્નો પૂછી શકે છે. પ્રસ્તુત અધિકારીની ગેરહાજરીમાં, જો તપાસ અધિકારી હકીકતો બહાર લાવવા માટે ફરિયાદી પક્ષના સાક્ષીઓને કોઈ પ્રશ્નો પૂછે છે, તો તેમણે ત્યારબાદ ગુનેગાર

કર્મચારીને તે સ્પષ્ટતા પર આવા સાક્ષીઓની
ઉલટતપાસ કરવાની મંજૂરી આપવી જોઈએ.

(iv) જો તપાસ અધિકારી ફરિયાદી પક્ષના
સાક્ષીઓને કાર્યવાહીના કેસ દ્વારા દોરીને
નિયમિત તપાસ-ઈન-ચીફ કરે છે, અથવા
જવાબ સાથે સગર્ભા વિભાગીય સાક્ષીઓને
અગ્રણી પ્રશ્નો મૂકે છે, અથવા બચાવ પક્ષના
સાક્ષીઓની ઉલટ તપાસ કરે છે અથવા ફરિયાદી
પક્ષના કેસના કર્મચારીને સ્થાપિત કરવા માટે
સૂચક પ્રશ્નો મૂકે છે, તો તપાસ અધિકારી
ફરિયાદી તરીકે કામ કરે છે, જેનાથી તપાસ
દૂષિત થાય છે.

(v) રજૂઆત અધિકારીની ગેરહાજરી પોતે જ
તપાસને દૂષિત નહીં કરે અને તે માન્ય છે કે
તપાસ અધિકારી સત્ય બહાર લાવવા માટે
કોઈપણ અથવા તમામ સાક્ષીઓને પ્રશ્નો પૂછી
શકે છે, તેથી તપાસ અધિકારીએ રજૂઆત
અધિકારી તરીકે કામ કર્યું છે કે કેમ તે પ્રશ્ન, જે
રીતે પુરાવા આપવામાં આવે છે અને તપાસમાં

નોંધવામાં આવે છે તેના સંદર્ભમાં નક્કી કરવો
પડશે.

તપાસ અધિકારીએ માત્ર તપાસ અધિકારી તરીકે કામ
કર્યું છે કે રજૂઆત અધિકારી તરીકે પણ કામ કર્યું છે તે
દરેક કેસની હકીકતો પર આધાર રાખે છે. પક્ષપાતના
કોઈપણ આરોપોને ટાળવા અને તપાસને ગેરકાયદેસર
અને દૂષિત જાહેર કરવાના જોખમને ચલાવવા માટે,
વર્તમાન વલણ સામાન્ય કેસો સિવાય, હંમેશા પ્રસ્તુત
અધિકારીઓની નિમણૂક કરવાનું હોવાનું જણાય છે. તે
ગમે તે હોય ”.

૩૪. અમે ઉપર દર્શાવેલા સિદ્ધાંતોનું પૂર્ણપણે સમર્થન
કરીએ છીએ, જોકે, ચોક્કસ કેસની ક્ષતિઓ કે
પરિસ્થિતિના આધારે આ સિદ્ધાંતોને સાવચેતીપૂર્વક
લાગુ કરવા પડે છે. શ્રમ કે વૈધાનિક નિયમો
સત્તાવાળાઓને નિમણૂક કરવાની મંજૂરી આપતા હોય કે
મૌન હોય, દરેક કેસમાં પ્રેઝન્ટિંગ ઓફિસર (રજૂઆત
કરનાર અધિકારી)ની નિમણૂક કરવી ફરજિયાત નથી.
જ્યારે વૈધાનિક નિયમો કુદરતી ન્યાયના સિદ્ધાંતો ના
કોઈ ચોક્કસ પાસાને લાગુ કરવા બાબતે મૌન હોય,

ત્યારે જે કુદરતી ન્યાયના સિદ્ધાંતોનો વૈધાનિક યોજનામાં સ્પષ્ટપણે અસ્વીકાર કે બાકાત રાખવામાં આવ્યા નથી, તેનો વિરોધ કે મનાઈ ગણાતી નથી. જ્યારે કુદરતી ન્યાયના કોઈ ચોક્કસ સિદ્ધાંતનો સ્પષ્ટપણે અસ્વીકાર કરવામાં આવ્યો ન હોય, ત્યારે ન્યાયના હેતુને આગળ ધપાવવા માટે તે ચોક્કસ કેસમાં તે સિદ્ધાંત લાગુ પડશે. આ સંદર્ભમાં આ અદાલતના 'પંજાબ નેશનલ બેંક અને અન્ય વિરુદ્ધ કુંજ બિહારી મિશ્રા, ૧૯૯૮ (૭) એસસીસી ૮૪' ના કેસનો સંદર્ભ આપવામાં આવે છે. ઉપરોક્ત કેસમાં, આ અદાલતને પંજાબ નેશનલ બેંક ઓફિસર એમ્પ્લોયઝ (ડિસિપ્લિન એન્ડ અપીલ) રેગ્યુલેશન્સ, ૧૯૭૭ ની જોગવાઈઓ પર વિચાર કરવાનો અવસર મળ્યો હતો. નિયમન ૭ તપાસ અહેવાલ પરની કાર્યવાહીની જોગવાઈ કરે છે. ચુકાદાના ફક્ત ૧૦ માં દર્શાવ્યા મુજબ નિયમન ૭ નીચે મુજબ છે:

"૭ તપાસ અહેવાલ પર કાર્યવાહી.(૧)

અનુશાસનાત્મક સત્તાધિકારી, જો તે પોતે તપાસ અધિકારી ન હોય તો, તેના દ્વારા લેખિતમાં

નોંધાયેલા કારણો માટે, નવી અથવા વધુ તપાસ અને અહેવાલ માટે તપાસ અધિકારીને કેસ મોકલી શકે છે અને તપાસ અધિકારી તે પછી નિયમન ૬ ની જોગવાઈઓ અનુસાર જ્યાં સુધી હોઈ શકે ત્યાં સુધી વધુ તપાસ હાથ ધરવા માટે આગળ વધશે.

(૨) શિસ્ત સત્તાધિકારી, જો તે આરોપની કોઈપણ કલમ પર તપાસ અધિકારીના તારણો સાથે અસંમત હોય, તો આવી અસંમતિ માટેના તેના કારણો રેકૉર્ડ કરશે અને જો રેકૉર્ડ પરના પુરાવા આ હેતુ માટે પૂરતા હોય તો આવા આરોપ પર તેના પોતાના તારણો રેકૉર્ડ કરશે. (૩) જો શિસ્ત અધિકારી, તમામ અથવા કોઈપણ આરોપની કલમો પરના તેના તારણોને ધ્યાનમાં રાખીને, અભિપ્રાય ધરાવે છે કે નિયમન ૪ માં નિર્દિષ્ટ કોઈપણ દંડ અધિકારી કર્મચારી પર લાદવો જોઈએ, તો તે નિયમન ૮ માં સમાવિષ્ટ કંઈપણ હોવા છતાં, આવા દંડ લાદવાનો આદેશ કરશે.

(૪) જો શિસ્ત અધિકારી તમામ અથવા કોઈપણ આરોપની કલમો પરના તેના તારણોને ધ્યાનમાં રાખીને અભિપ્રાય ધરાવે છે કે કોઈ દંડની માંગ કરવામાં આવતી નથી, તો તે સંબંધિત અધિકારી કર્મચારીને દોષમુક્ત કરવાનો આદેશ પસાર કરી શકે છે.

૧૦ સૌથી મહત્વની બાબત એ છે કે એક નિષ્કર્ષ હોવો જોઈએ કે તપાસ અધિકારીએ ફરિયાદી તરીકે કામ કર્યું છે, જ્યાં સ્વતંત્ર ન્યાયાધીશની ક્ષમતા તેના ન્યાયાધીશની સ્વતંત્ર ભૂમિકાને પ્રતિકૂળ અસર કરતી વખતે ખોવાઈ જાય છે અને આવા સંજોગોમાં પક્ષપાતના સિદ્ધાંતો હશે, જે લાગુ કરી શકાય છે.

૧૧ એપ્ટ એ કેટલાક નિર્ણયોનો ઉલ્લેખ કરશે, જેના પર વિદ્વાન વકીલ શ્રી શાહે આધાર રાખ્યો છે. **હદીબંધુ દાસ વિરુદ્ધ જિલ્લા મેજિસ્ટ્રેટના** કેસમાં, **૧૯૬૮ એ. આઈ. આર. (ઓરિસ્સા)** ૧૪૮ માં અહેવાલ આપ્યો હતો કે અદાલત સમક્ષ પ્રશ્ન એ હતો કે શું અરજદાર અટકાયત સમયે તેમને જે આધારો જણાવવામાં આવ્યા હતા તે અંગ્રેજી ભાષામાં હતા કે કેમ. **૧૯૬૨ એ. આઈ. આર. (એસ. સી.)** ૯૧૧માં નોંધાયેલા **હરિકિસન વિરુદ્ધ મહારાષ્ટ્ર રાજ્યના** કેસમાં

આપવામાં આવેલા સર્વોચ્ચ અદાલતના નિર્ણયનો સંદર્ભ આપવામાં આવ્યો છે, સુપ્રીમ કોર્ટ તેના નિષ્કર્ષમાં હાઈકોર્ટ સાથે સહમત નહોતી કે દરેક કેસમાં અટકાયતના આદેશનો અંગ્રેજી ભાષામાં સંદેશાવ્યવહાર, જ્યાં સુધી તે રાજ્યની સત્તાવાર ભાષા બની રહે છે, તે બંધારણની આવશ્યકતાઓનું પૂરતું પાલન છે.

૧૧.૧ ઓરિસ્સા હાઈકોર્ટ સમક્ષના કેસમાં, કાયદા દ્વારા જરૂરી ઓરિયા ભાષાના આધારો તેમને જણાવવામાં આવ્યા હતા.આ કેસ તે જે ભાષા સમજે છે તે ભાષામાં આધારોના વિલંબિત સંદેશાવ્યવહારનો છે અને તે ભાષામાં આધારોના બિન-સંદેશાવ્યવહારનો કેસ નથી.સર્વોચ્ચ અદાલતે એ સિદ્ધાંત પર વિશેષ ભાર મૂક્યો હતો કે અટકાયત કરાયેલ વ્યક્તિને તેને આપવામાં આવેલા આધારોની અસરકારક જાણકારી મેળવવા માટે વહેલી તકે તક આપવી જોઈએ.

૧૧.૨ *હરિકિસન વિરુદ્ધ મહારાષ્ટ્ર રાજ્ય (સુપ્રા)* ના કિસ્સામાં, તે નિવારક અટકાયતનો કેસ હતો, અંગ્રેજી ભાષામાં જે આધારો જણાવવામાં આવ્યા હતા તે અટકાયત કરનારને ખબર ન હતા, કોર્ટે એવું માન્યું હતું કે તે તેને અટકાયતના આદેશ સામે અસરકારક રીતે પ્રતિનિધિત્વ કરતા અટકાવે છે.અદાલતના જણાવ્યા

અનુસાર, અટકાયતનો આદેશ જેના પર આધારિત છે તે તમામ આધારોની પૂરતી જાણકારી અટકાયતમાં લેવાયેલ વ્યક્તિને આપવી જોઈએ.અટકાયત કરાયેલા લોકોની સેવા કરતા પોલીસ અધિકારી દ્વારા આપવામાં આવેલ કોઈપણ મૌખિક અનુવાદ અથવા સમજૂતી આધારો જણાવવા સમાન નહીં હોય.સંદેશાવ્યવહારનો અર્થ એ હોવો જોઈએ કે અટકાયતનો આદેશ જેના પર આધારિત છે તે હકીકતો અને સંજોગોનું અસરકારક જ્ઞાન અટકાયતમાં લેવાયેલ વ્યક્તિને ઘરે લાવવું.

૧૨ આમ આ અદાલત દ્વારા વિવિધ નિર્ણયોમાં નિર્ધારિત સિદ્ધાંતોના આધારે તપાસ કરવામાં આવે છે, જેની ઉપર ચર્ચા કરવામાં આવી છે કે શું વિભાગમાં હેડ કોન્સ્ટેબલ/ડ્રાઈવર તરીકે કામ કરતા વર્તમાન અરજદાર દ્વારા ઉઠાવવામાં આવેલા મુદ્દાઓ ન્યાયી હતા અને તેમના કેસમાં ગંભીર પૂર્વગ્રહ પેદા કર્યો હતો.

૧૩ અરજદારે ડ્રાઈવર તરીકે કામ કર્યું હોવાનો આરોપ છે, જ્યારે ઇન્સ્પેક્ટર શ્રી રાજીવ ત્રિવેદીના ડ્રાઈવર તરીકે ફરજ બજાવતા હતા, જેમણે તેમને લેબર કોલોનીમાં જીપ લેવાનો નિર્દેશ આપ્યો હતો.ગેરવર્તણૂકના આરોપ મુજબ, શ્રી રાજીવ ત્રિવેદીએ શ્રી કાશીનાથનની ઝૂંપડીમાંથી દારૂની ચાર બોટલ અને દારૂના દસ

પાઉચ એકત્રિત કર્યા હતા અને ગેરકાયદેસર વળતર તરીકે રૂ. ૧૫૦/- પણ એકત્રિત કર્યા હતા.અરજદારે આરોપપત્રનું હિન્દી સંસ્કરણ માંગ્યું કારણ કે તે અંગ્રેજી ભાષાથી પરિચિત ન હતો, આ વિનંતીને ૧૭/૦૮/૨૦૦૦ ના પત્ર દ્વારા નકારી કાઢવામાં આવી હતી.

૧૪ તપાસ અધિકારીની નિમણૂક ૨૮/૦૮/૨૦૦૧ પર કરવામાં આવી હતી, શ્રી એન.જે. મધુસુદન, ડેપ્યુટી કમાન્ડન્ટ, સી.આઈ.એસ.એફ. એ માત્ર પ્રસ્તુત અધિકારી તરીકે કામ કર્યું છે.અરજદાર ગુજરાતનો હોવાથી અને આંધ્રપ્રદેશમાં તૈનાત હોવાથી, તે બચાવ પક્ષના વકીલને મેળવી શક્યો ન હતો જે હિન્દી સમજી શકતો હતો અને બચાવ પક્ષના વકીલને જોડવાની ઇચ્છા હોવા છતાં, તે આમ કરી શક્યો ન હતો.અધિકારીએ સ્પષ્ટ કર્યું કે વિભાગ તપાસને અંતિમ સ્વરૂપ આપશે અને કંઈ થઈ શકશે નહીં અને તેથી અરજદારને બળજબરીથી તપાસ સાથે આગળ વધવાની જરૂર છે.ફરિયાદી પક્ષના સાક્ષીઓની તપાસ કરતી વખતે એવો આક્ષેપ કરવામાં આવે છે કે તપાસ અધિકારીએ આવા સાક્ષીઓ દ્વારા આપવામાં આવેલા અગાઉના નિવેદન વિશે જણાવવા માટે ફરિયાદી પક્ષના સાક્ષીને બોલાવ્યા ન હતા.તપાસ અધિકારીએ એવું વર્તન કર્યું હોવાનો આરોપ છે કે જાણે તે આ મામલાની

નવેસરથી તપાસ કરી રહ્યો હોય, જેમાં તેણે ફરિયાદી પક્ષના સાક્ષીનું નિવેદન નવેસરથી નોંધ્યું હતું અને તેણે પોતે કોસ એક્ઝામિનેશન કર્યું હતું.તપાસ અધિકારીએ તપાસ અધિકારી, રજૂઆત અધિકારી અને તપાસ અધિકારીની ભૂમિકા હોવાનો દાવો કર્યો હોવાનો આરોપ છે.તપાસ અધિકારી અને ફરિયાદી પક્ષના સાક્ષીઓને અંગ્રેજી ભાષા અને તેલુગુનું જ્ઞાન હતું.આમ, તેમણે આવી તપાસના આધારે અહેવાલ તૈયાર કર્યો હતો અને અહેવાલના આધારે પરિષ્ઠ કમાન્ડન્ટ દ્વારા દંડ પણ ફટકારવામાં આવ્યો છે.

૧૫ કોર્ટે એ હકીકતની નોંધ લેવાની જરૂર છે કે અરજદારે ગુજરાતમાંથી મેટ્રિક કર્યું હતું અને તે અંગ્રેજી ભાષાથી વધુ પરિચિત ન હતો.તેઓ ડ્રાઇવરની ફરજ બજાવતા હતા અને આંધ્રપ્રદેશમાં તૈનાત હતા.તેથી, તેમને તેલુગુની જાણકારી નહોતી અને તેમણે આરોપપત્રના હિન્દી સંસ્કરણની વિનંતી કરી હતી, જે રાષ્ટ્રીય ભાષા છે. આ વિનંતી ૧૭.૦૮.૨૦૦૧ પર નકારી કાઢવામાં આવી હતી.

૧૬ શિસ્ત અને અપીલ માર્ગદર્શિકાના પ્રકરણ ૩ નો ફકરો નંબર ૩.૩૧, અરજદારના જણાવ્યા અનુસાર, આરોપપત્રના હિન્દી સંસ્કરણ માટે પરવાનગી ન આપવાની કાર્યવાહી રાષ્ટ્રીય ભાષાના

ખ્યાલની વિરુદ્ધ છે.એ પણ જોઈ શકાય છે કે તપાસ અધિકારી સામે વારંવાર જે આક્ષેપો આવ્યા છે તે એ છે કે ઘટના પછી તરત જ ફરિયાદી પક્ષના સાક્ષીઓને તેમના નિવેદનોની પુષ્ટિ કરવા માટે બોલાવ્યા વિના, તપાસ બચાવ પક્ષના વકીલ વિના અને તે પણ અંગ્રેજી ભાષામાં આગળ વધી હતી.તેમણે પોતે ફરિયાદી પક્ષના સાક્ષીઓની તપાસ કરી છે અને સાક્ષીઓની સહીઓ મેળવી છે.આ તપાસ એકપક્ષીય રીતે અને નિષ્પક્ષતાના સિદ્ધાંતને ધ્યાનમાં લીધા વિના હાથ ધરવામાં આવી હોવાનું જણાય છે.

૧૭ એ પણ નોંધવું જોઈએ કે શ્રી કાશીનાથનના પુત્ર રાઘવે જણાવ્યું છે કે તેમના પિતાએ તેમને આ ઘટના વિશે જાણ કરી હતી.જો કે, શ્રી કાશીનાથનનું નિવેદન એ પ્રતિબિંબિત કરતું નથી કે અરજદારે તેમની પાસેથી ૧૫૦ રૂપિયા માંગ્યા હતા, પરંતુ તેમના નિવેદનમાં તેમણે જણાવ્યું છે કે ઇન્સ્પેક્ટર શ્રી રાજુવ ત્રિવેદીને ૧૦૦ રૂપિયા આપવામાં આવ્યા હતા અને પછી તેમણે શ્રી કાશીનાથનને ૫૦ રૂપિયા આપ્યા હતા.

૧૮ આ એક ક્લાસિક કેસ છે, જેમાં અરજદાર ભાષા જાણતો ન હતો, તેણે રાષ્ટ્રીય ભાષામાં આરોપપત્રનું સંસ્કરણ આપવાની વિનંતી

કરી હતી; જો કે, તે વિનંતી સ્વીકારવામાં આવી ન હતી અને વધુમાં, તપાસ હાથ ધરવા માટે કોઈ રજૂઆત અધિકારી ન હતા.

૧૯ દરેક બાબતમાં રજૂઆત અધિકારીની નિમણૂક નિયમો દ્વારા પૂરી પાડવામાં ન આવે ત્યાં સુધી જરૂરી નથી, જેમ કે **યુનિયન ઓફ ઇન્ડિયા વિરુદ્ધ રામ લખન શર્મા (ઉપરોક્ત)** ના કિસ્સામાં સર્વોચ્ચ અદાલતે જણાવ્યું હતું કે, તપાસ અધિકારીની બેવડી ભૂમિકાએ પૂર્વગ્રહ પેદા કર્યો છે અને કુદરતી ન્યાયના સિદ્ધાંતનો પણ ભંગ કર્યો છે કે કેમ તે નક્કી કરવા માટે અદાલતે હકીકતોની તપાસ કરવાની જરૂર રહેશે. હકીકતોના કાળજીપૂર્વક વિશ્લેષણ પર આ ચુકાદામાં અગાઉની ચર્ચા એ એકમાત્ર નિષ્કર્ષ તરફ દોરી જાય છે કે આવી બેવડી ભૂમિકા ચોક્કસપણે અરજદારના કેસ માટે પૂર્વગ્રહયુક્ત છે અને તે પણ સંબંધિત તપાસ અધિકારી પાસેથી અપેક્ષિત નિષ્પક્ષતા ગુમાવવામાં પરિણમી હતી.

૨૦ પરિણામે, આ અદાલતનો અભિપ્રાય છે કે **યુનિયન ઓફ ઇન્ડિયા વિરુદ્ધ રામ લખન શર્મા (ઉપરોક્ત)** ના કિસ્સામાં આપવામાં આવેલા સર્વોચ્ચ અદાલતના નિર્ણયમાં નિર્ધારિત ગુણોત્તર અરજદારના કેસમાં સ્પષ્ટ રીતે લાગુ કરવાની જરૂર પડશે અને પરિણામે, શિસ્ત સત્તામંડળ દ્વારા અને સુધારાત્મક સત્તામંડળ

દ્વારા તારીખ ૨૦.૦૬.૨૦૦૩ પર પસાર કરાયેલા વિવાદિત આદેશોને રદ કરવામાં આવશે અને રદ કરવામાં આવશે.

૨૧ આ અરજી વર્ષ ૨૦૦૫માં દાખલ કરવામાં આવી છે, જેમાં ૨૭.૦૫.૨૦૦૨ તારીખના આદેશને પડકારવામાં આવ્યો છે; તેમજ અપીલીય સત્તામંડળ દ્વારા પસાર કરવામાં આવેલા ૨૭.૧૧.૨૦૦૨ તારીખના આદેશને પણ; અને પુનરીક્ષણ સત્તામંડળ દ્વારા પસાર કરવામાં આવેલા ૨૦.૦૬.૨૦૦૩ તારીખના આદેશને પણ પડકારવામાં આવ્યો છે.અરજદાર ડ્રાઇવર હોવાની ભૂમિકા અને ભ્રષ્ટાચારમાં સંડોવાયેલા હોવાનો આરોપ લગાવતા ઉચ્ચ અધિકારીની નોંધ લેતા, સામેલ તથ્યો અને લાગુ કાયદાને એકંદરે ધ્યાનમાં લઈને, અમે વર્તમાન મામલાને શાંત કરવા માટે પ્રેરિત છીએ.મુકદ્દમાની ઉંમરને ધ્યાનમાં રાખીને, આ અદાલત કાર્યવાહીનો સામનો કરવા માટે અરજદારને ફરી એકવાર બરતરફ કરવાની દરખાસ્ત કરી રહી નથી. તેથી, અમે અરજદારને રૂપ ટકા બેકવેજની સાથે તેની મૂળ પોસ્ટ પર પુનઃસ્થાપિત કરવાનું પસંદ કર્યું.પ્રતિવાદીઓને આ આદેશની નકલ પ્રાપ્ત થયાની તારીખથી આઠ અઠવાડિયાની અંદર અરજદારને પુનઃસ્થાપિત કરવાનો નિર્દેશ આપવામાં આવ્યો છે.

૨૨ ઉપરોક્ત નિર્દેશ સાથે, વર્તમાન અરજીનો નિકાલ કરવામાં આવે છે.

એસડી / -

(ન્યાયમૂર્તિ સોનિયા ગોકાની)

એસડી / -

(ન્યાયમૂર્તિ સંગીતા કે. વિશેન)

વિષય : કેન્દ્રીય ઔદ્યોગિક સુરક્ષા દળના કર્મચારી સામેની શિસ્તભંગની કાર્યવાહી કુદરતી ન્યાયના સિદ્ધાંતોના ભંગના કારણે રદ કરી, કર્મચારીને આનુષંગિક લાભો સાથે સેવામાં પુનઃસ્થાપિત કરવા બાબત.

This judgment has been translated using AI Tool - SUVAS.

=====

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.